

Ruben Willaert
restauratie & archeologie
decoratie

GEEFT HET VERLEDEN EEN TOEKOMST

Rijerstraat (Kluisbergen, Oost-Vlaanderen)

Projectcode: 2019L110
December 2019

ARCHEOLOGIENOTA
BUREAUONDERZOEK (FASE 0)
DEEL 1: RESULTATEN VAN HET BUREAUONDERZOEK

Colofon

Ruben Willaert bvba
Ten Briele 14 bus 15
8200 Sint-Michiels-Brugge

Auteurs: Floortje Heirman, Aaron Willaert

Het eventuele nummer van het wettelijk depot of het buitenlandse equivalent hiervan: /
De naam en het erkenningsnummer van de erkende archeoloog:
Ruben Willaert, OE/ERK/Archeoloog/2015/00069

© Ruben Willaert bvba, Sint-Michiels-Brugge, 2019

Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Ruben Willaert bvba.

Ruben Willaert bvba aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

INHOUDSTAFEL

1	Resultaten van het bureauonderzoek	7
1.1	Administratieve gegevens	7
1.2	Onderzoeksoopdracht.....	9
1.2.1	Doelstelling.....	9
1.2.2	Onderzoeksvragen	9
1.2.3	Juridische context	9
1.2.4	Randvoorwaarden	9
1.2.5	Archeologische voorkennis van het terrein	10
1.3	Werkwijze en strategie	11
1.3.1	Methode	11
1.3.2	Fysisch geografische situatie	11
1.3.3	Historische context en bekende archeologie.....	11
1.3.4	Archeologische indicatoren	11
1.3.5	Verstoringshistoriek.....	12
1.3.6	Introductie tot het projectgebied.....	13
1.3.6.1	Ruimtelijke situering.....	13
1.3.6.2	Geplande werken.....	15
1.4	Assessmentrapport.....	17
1.4.1	Fysisch geografische en geologische situatie	17
1.4.1.1	Landschappelijke situering	18
1.4.1.2	Tertiaire lithostratigrafie	22
1.4.1.3	Quartaire lithostratigrafie	23
1.4.1.4	Bodemvormingsprocessen	24
1.4.2	Historische en archeologische voorkennis.....	26
1.4.2.1	Overzicht van de gekende archeologische waarden	26
1.4.2.2	Historische context en bekende archeologische vindplaatsen	35
1.4.2.3	Archeologische indicatoren en cartografische bronnen	35
1.4.2.4	Huidige gebruik en verstoringen.....	40
1.5	Synthese	44
2	Bibliografie.....	47

FIGURENLIJST

Figuur 1: Projectgebied weergegeven op de GRB-basiskaart (Bron: Geopunt).....	8
Figuur 2: Projectgebied weergegeven op de topografische kaart van België (Bron: Geopunt). 8	
Figuur 3: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2017 (Bron: Geopunt).	13
Figuur 4: Huidige toestand van het terrein (©Google Streetview).	14
Figuur 5: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2018 (Bron: Geopunt).	15
Figuur 6: Verkavelingsplan (Bron: opdrachtgever).	16
Figuur 7: Projectgebied weergegeven op de Traditionele Landschappenkaart (Bron: Geopunt).	18
Figuur 8: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (Bron: Geopunt).	19
Figuur 9: Projectgebied weergegeven op het DHMV met aanduiding van de waterlopen (Bron: Geopunt).	19
Figuur 10: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (Bron: Geopunt).	20
Figuur 11: Hoogteverloop, N-Z en W-O (Bron: Geopunt).	21
Figuur 12: Projectgebied weergegeven op de Tertiair Geologische kaart (Bron: Geopunt). ...	22
Figuur 13: Projectgebied weergegeven op de Quartair Geologische kaart (Bron: Geopunt). ...	23
Figuur 14: Projectgebied weergegeven op de bodemkaart (Bron: Geopunt).	24
Figuur 15: Projectgebied weergegeven op de potentiële bodemerosiekaart per perceel (Bron: Geopunt).	25
Figuur 16: Projectgebied weergegeven op het DHMV met aanduiding van de CAI-polygonen binnen een straal van 2 km rond het projectgebied (bron: Geopunt).	27
Figuur 17: Projectgebied weergegeven op de Villaret-kaart, 1745-1748 (Bron: Geopunt).	36
Figuur 18: Projectgebied en omgeving weergegeven op de Ferrariskaart, 1777 (Bron: Geopunt).	37
Figuur 19: Projectgebied weergegeven op de Ferrariskaart, 1777 (Bron: Geopunt).	37
Figuur 20: Projectgebied weergegeven op de Atlas der Buurtwegen, 1840 (Bron: Geopunt). 38	
Figuur 21: Projectgebied weergegeven op de Poppkaart, 1842-1879 (Bron: Geopunt).	38
Figuur 22: Projectgebied weergegeven op de Vandermaelenkaart, 1846-1854 (Bron: Geopunt).	39

Figuur 23: Projectgebied bij benadering weergegeven op de topografische kaart van 1910 (Bron: NGI Cartesius).....	39
Figuur 24: Huidige toestand van het terrein (©Google Streetview).....	40
Figuur 25: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1971 (Bron: Geopunt).....	41
Figuur 26: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1979-1999 (Bron: Geopunt).....	41
Figuur 27: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2000-2003 (Bron: Geopunt).....	42
Figuur 28: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2008-2011 (Bron: Geopunt).....	42
Figuur 29: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2015 (Bron: Geopunt).....	43
Figuur 30: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2018 (Bron: Geopunt).....	43

TABELLENLIJST

Tabel 1: Administratieve gegevens: De administratieve gegevens identificeren de actoren die betrokken zijn bij het vooronderzoek en de locatie van het vooronderzoek.....7

Tabel 2: Overzicht van de aardwetenschappelijke gegevens.....17

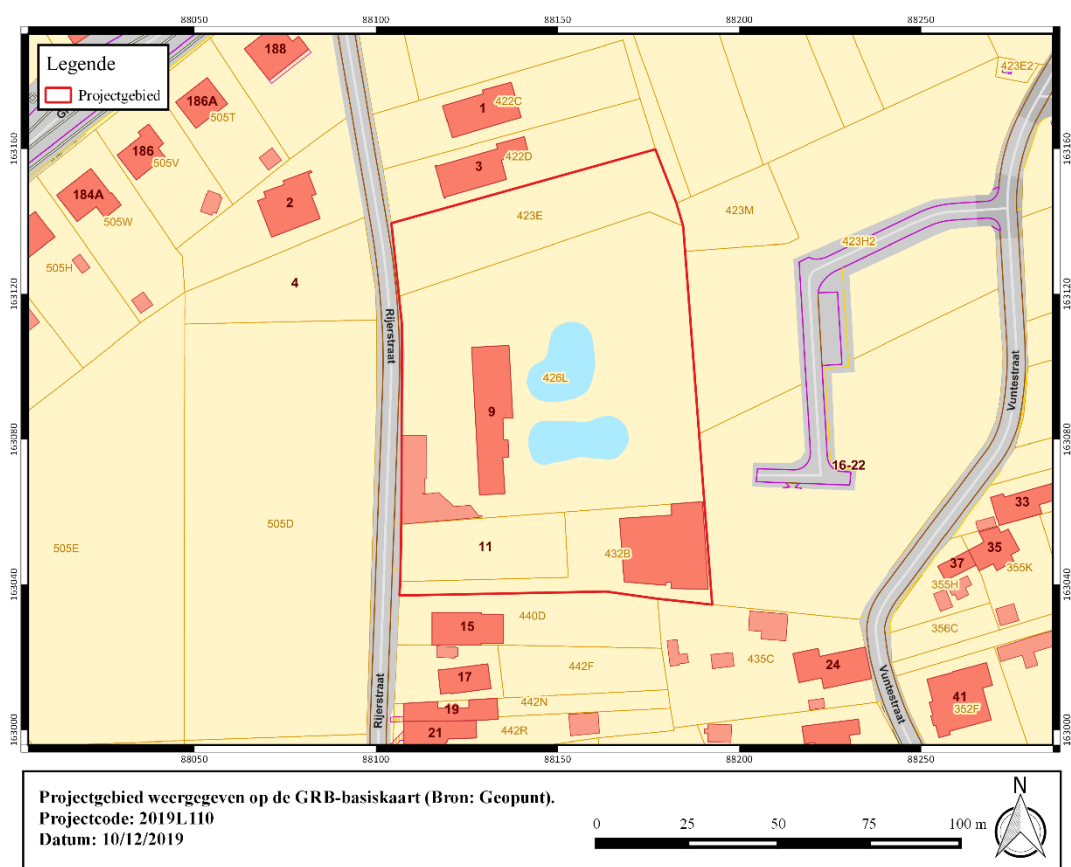
1 Resultaten van het bureauonderzoek

1.1 Administratieve gegevens

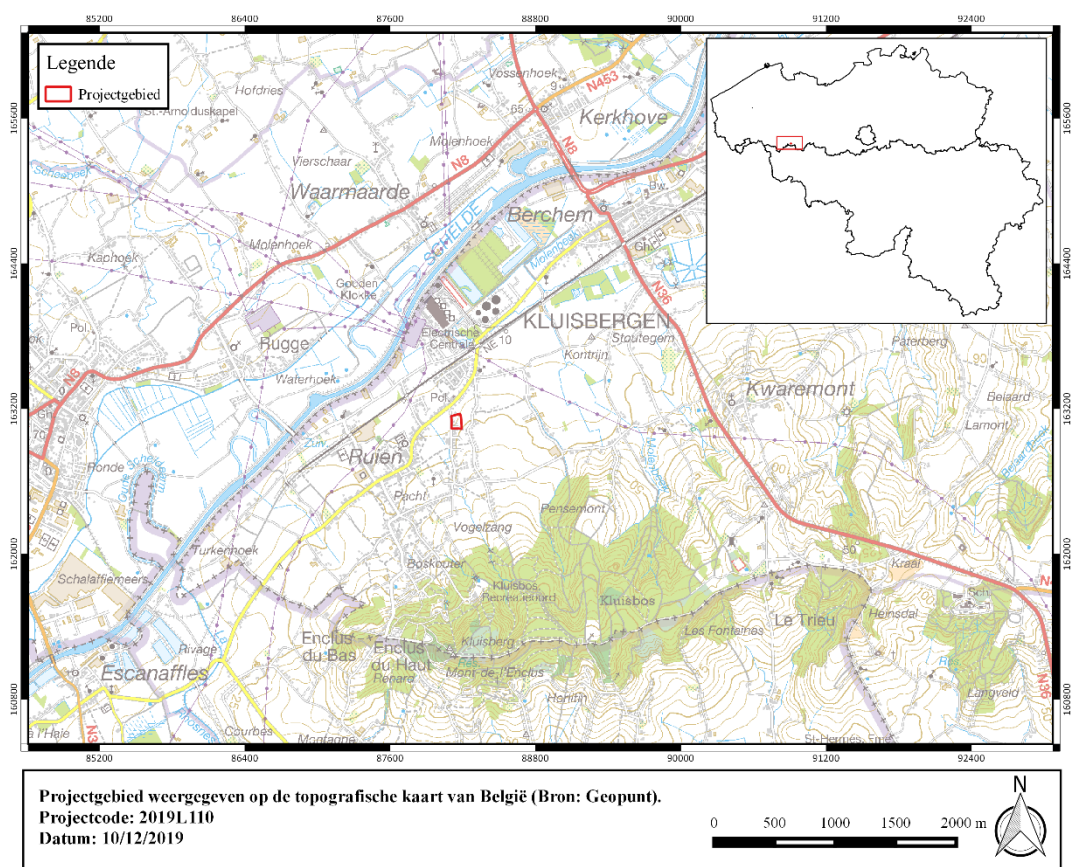
Tabel 1: Administratieve gegevens: De administratieve gegevens identificeren de actoren die betrokken zijn bij het vooronderzoek en de locatie van het vooronderzoek.

a) De locatie van het vooronderzoek met vermelding van:	Provincie	Oost-Vlaanderen
	Gemeente	Kluisbergen
	Deelgemeente	Ruien
	Postcode	9690
	Adres	Rijerstraat 9 – 11 9690 Ruien
	Toponiem	Rijerstraat
	Bounding box (Lambertcoördinaten)	X _{min} = 88104 Y _{min} = 163034 X _{max} = 88192 Y _{max} = 163159
b) Het kadasterperceel met vermelding van gemeente, afdeling, sectie, perceelsnummer of -nummers en kaartje	Kluisbergen/Ruien Afdeling 1, Sectie B, nr's 423e, 426l, 430b, 432b Figuur 1	
c) Een topografische kaart van het onderzochte gebied waarvan de schaal afgestemd is op de grootte van het projectgebied	Figuur 2	
d) Alle betrokken actoren en specialisten	Wouter Van Goidsenhoven (erkend archeoloog) Clara Thys (archeoloog) Floortje Heirman (archeoloog) Elke Ghyselbrecht (aardkundige) Aaron Willaert (historicus)	
e) Personen buiten het project die geraadpleegd of betrokken werden voor algemene wetenschappelijke advisering	/	

Figuur 1: Projectgebied weergegeven op de GRB-basiskaart (Bron: Geopunt).

Figuur 2: Projectgebied weergegeven op de topografische kaart van België (Bron: Geopunt).

1.2 Onderzoeksopdracht

1.2.1 Doelstelling

Het archeologisch vooronderzoek betracht altijd eerst door raadpleging van gekende en ontsloten informatiebronnen tijdens een bureauonderzoek eventueel aanwezig archeologisch erfgoed binnen het onderzoeksgebied te inventariseren, waarderen en veiligstellen.

1.2.2 Onderzoeksvragen

Voor het bureauonderzoek zijn volgende onderzoeksvragen te formuleren:

- Hoe is de aardkundige opbouw van het onderzoeksgebied?
- Welke processen van bodemvorming zijn bekend?
- Welke geomorfologische processen zijn te bekend?
- Welke aardkundige eenheden zijn archeologisch relevant en wat is hun diepteligging?
- Zijn er archeologische resten bekend binnen de grenzen van het plangebied?
- Welke is de aard en ouderdom van bekende archeologische resten?
- Welke is de conserveringsgraad en gaafheid van bekende archeologische resten?
- Wat is de invloed van de toekomstige inrichting op eventueel aanwezige archeologische resten?

1.2.3 Juridische context

Het onderzoeksterrein situeert zich volgens het gewestplan in een zone bestemd als woongebied. Het onderzoeksterrein situeert zich noch binnen een vastgestelde archeologische zone, noch binnen een archeologische site, noch binnen een zone waar geen archeologie te verwachten valt. Deze archeologienota wordt opgemaakt naar aanleiding van een geplande omgevingsvergunning voor het verkavelen van gronden waarbij de totale oppervlakte van de ingreep in de bodem 1000 m² of meer beslaat en de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de aanvraag betrekking heeft 3000 m² of meer bedraagt.

De oppervlakte van het plangebied in kwestie bedraagt 9194 m²; vandaar is men verplicht een bekrachtigde archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag.

1.2.4 Randvoorwaarden

Voor het bureauonderzoek worden enkel toegankelijke en beschikbare bronnen gebruikt.

Een archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem is momenteel onmogelijk voorafgaand aan het aanvragen van de omgevingsvergunning voor het verkavelen van gronden. Momenteel zijn bebouwing, verharding en twee vijvers aanwezig. Tevens is het terrein omgeven door bomen. Al deze vernoemde zaken dienen verwijderd te worden vooraleer overgegaan kan worden tot een archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem.

Daarom wordt geopteerd voor de uitzonderingsprocedure waarbij een nota wordt aangeleverd op basis van een bureauonderzoek. In dit bureauonderzoek wordt nagegaan of er op het projectgebied een uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem noodzakelijk is en of (gedeeltelijke) vrijgave mogelijk is.

1.2.5 Archeologische voorkennis van het terrein

Binnen de grenzen van projectgebied Rijerstraat Ruien werd in het verleden geen archeologisch onderzoek uitgevoerd.

In de omgeving zijn wel enkele archeologische vindplaatsen gekend (cfr. infra).

1.3 Werkwijze en strategie

1.3.1 Methode

In de praktijk resulteert het bureauonderzoek in een inschatting van het archeologisch potentieel van een onderzoeksgebied. Het archeologisch potentieel drukt een verwachting uit ten aanzien van voorkomen, aard, gaafheid en conservering van de archeologische resten in de ondergrond van de planlocatie. Het archeologisch potentieel is gebaseerd op vier variabelen: fysisch-geografische situatie, bekende archeologische vindplaatsen, archeologische indicatoren en verstoringshistoriek.

Pas na de vaststelling van het archeologisch potentieel kunnen onderbouwde inschattingen worden gemaakt over de planeffecten op eventueel archeologisch erfgoed.

1.3.2 Fysisch geografische situatie

Geologische, geomorfologische en bodemkundige data informeren over de genese van het landschap in het plangebied, de bodemopbouw en de ligging en de stratigrafische positie van sedimenten waarin archeologische fenomenen kunnen voorkomen. Een aantal (prehistorische) vindplaatstypen kunnen bovendien uitgesproken gekoppeld worden aan specifiek aanwijsbare landschapsvormen.

De aardkundige data laten ook toe om een verwachting te formuleren ten aanzien van de verschijningsvorm, d.i. de conserveringsgraad en gaafheid van het archeologische erfgoed.

Volgende informatiebronnen werden geconsulteerd t.b.v. een eerste aardkundige analyse:

- Tertiair en Quartair geologische kaart van Vlaanderen
- Toelichting bij de Quartair geologische kaart van Vlaanderen
- Bodemkaart van Vlaanderen
- Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen
- Hydrografische kaart van Vlaanderen
- Bodemerosie kaart

1.3.3 Historische context en bekende archeologie

Beschikbare historische en toponymische kennis over woonplaatsen (buurtschap, gehucht, dorp, stad) in en nabij het onderzoeksgebied kan een zinvol kader bieden om de betekenis van bekende archeologische vindplaatsen te evalueren.

Om een overzicht te krijgen van de bekende archeologische vindplaatsen binnen het onderzoeksgebied werd de Centrale Archeologische Inventaris van Agentschap Onroerend Erfgoed¹ geraadpleegd en is lokaal geïnformeerd naar recent onderzoek.

1.3.4 Archeologische indicatoren

Archeologische indicatoren omvatten diverse datacategorieën zoals resultaten van non-intrusieve archeologische prospectietechnieken (bijvoorbeeld vondstmeldingen van metaaldetectie), toevallige vondsten bij niet-archeologische graafwerken, maar vooral ook historisch-cartografische, iconografische data en fotocollecties. Ze vormen fysiek aanwijsbare

¹ <https://cai.onroerenderfgoed.be/>

fenomenen die een aanwijzing kunnen zijn voor de aanwezigheid, ter plaatse of in de nabijheid, van archeologische sites.

Archeologische indicatoren zijn gezocht in de Centrale Archeologische Inventaris van het Agentschap Onroerend Erfgoed en in ontsloten cartografische bronnen zoals:

- Villaret-kaart, 1745-1748
- Ferrariskaart, 1771-1777
- Atlas der Buurtwegen uit ca. 1840
- Kadasterkaart van Philippe-Christian Popp, 1842-1879
- Topografische kaart Vandermaelen, 1846-1854

1.3.5 Verstoringshistoriek

De verstoringsgraad van het onderzoeksgebied bepaalt in belangrijke mate de te verwachten gaafheid en bewaringsgraad van eventueel aanwezig archeologische bodemarchief. Om een correcte inschatting van de verstoring van de bodem te kunnen maken kunnen allerhande bronnen van pas komen. Zo kan mondelinge informatie van vroegere gebruikers of bewoners, beschikbare plannen van (verdwenen) constructies, verslagen van bodemonderzoeken en saneringen of informatie over delfstoffenwinning relevante informatie bieden.

Aanvullende informatie over recent historisch landgebruik is afkomstig van geraadpleegde luchtopnames vanaf 1971.²

² <http://www.geopunt.be/>

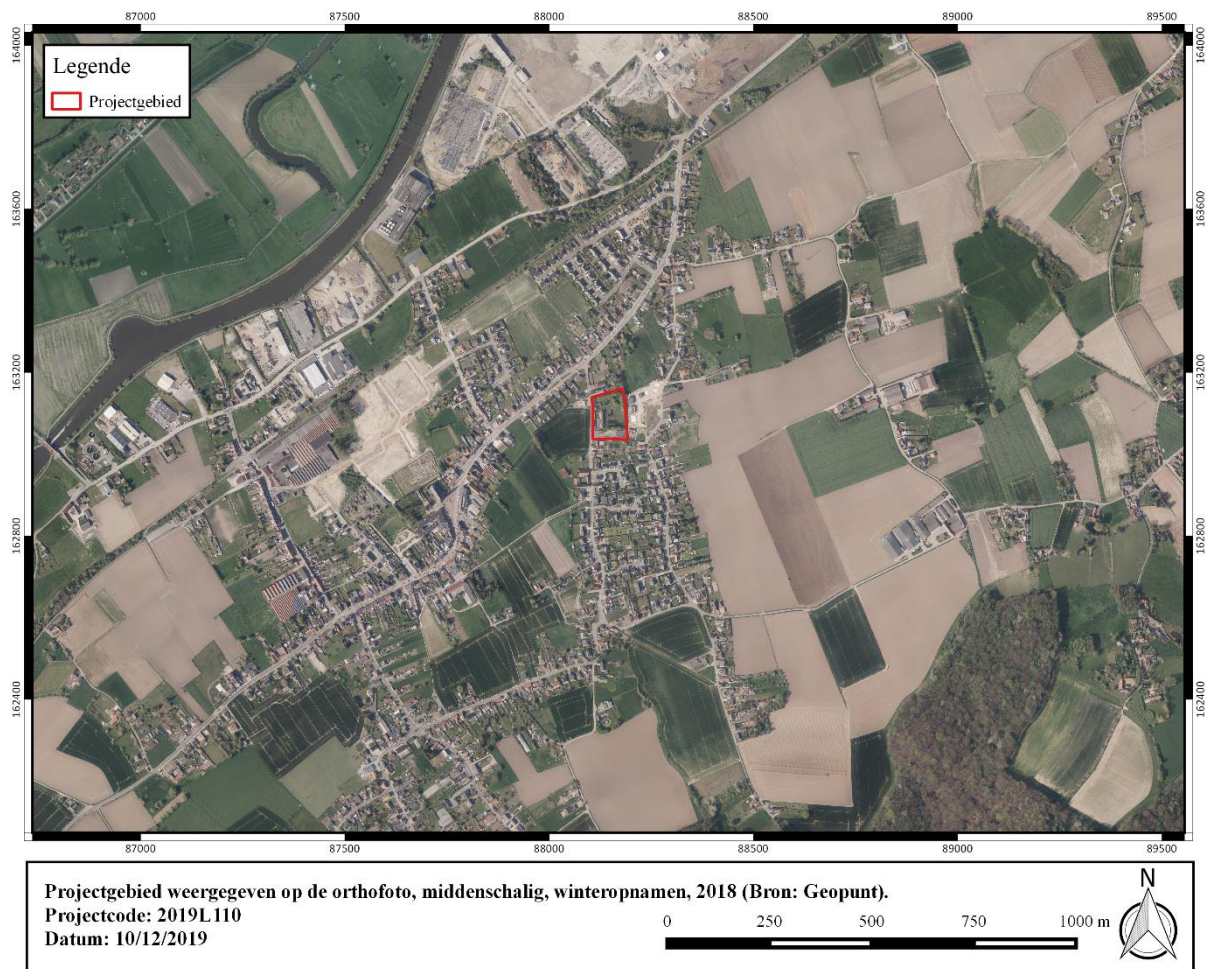

1.3.6 Introductie tot het projectgebied

1.3.6.1 Ruimtelijke situering

Het projectgebied is gelegen in Ruien, deelgemeente van Kluisbergen, in de provincie Oost-Vlaanderen. Ruien is een taalgrensgemeente gelegen aan de Boven-Schelde. Het dorp grenst ten westen met de Schelde aan Avelgem, Waarmaarde en Kerkhove (West-Vlaanderen), ten noorden aan Berchem, ten oosten met de Kieverbeek aan Berchem en Kwaremont en ten zuiden aan de provinciegrens met Henegouwen.

Het plangebied is gelegen in de Rijerstraat, op zo'n 700 m ten noordoosten van de huidige dorpskern van Ruien en op ca. 2 km ten zuidwesten van de huidige dorpskern (kerk) van Kluisbergen. Het projectgebied beslaat een oppervlakte van ca. 9194 m² en omvat percelen 423e, 426l, 430b en 432b van afdeling 1, sectie B. De noordelijke grens wordt bepaald door perceel 422d; de oostelijke grens wordt uitgemaakt door percelen 418g (partim), 423m, 423h2 en 423c; de zuidelijke grens wordt bepaald door percelen 435c en 440d; en de westelijke grens sluit aan bij de Rijerstraat. Op zo'n 130 m ten westen stroomt de Dorpsbeek, op ca. 720 m ten noordwesten de Bovenschelde.

Figuur 3: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2017 (Bron: Geopunt).

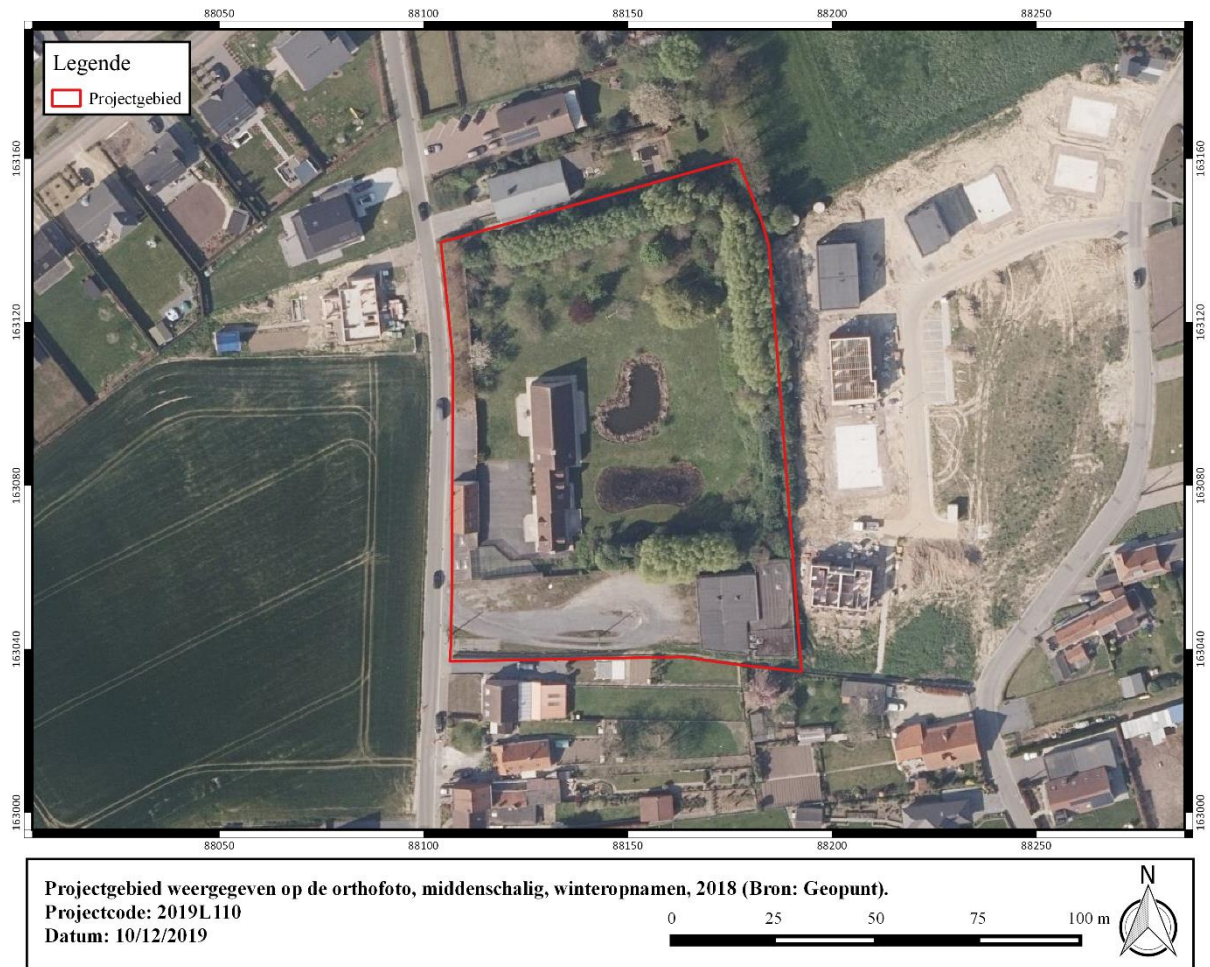
Figuur 4: Huidige toestand van het terrein (©Google Streetview).

1.3.6.2 Geplande werken

1.3.6.2.1 Bestaande toestand

De totale oppervlakte van het plangebied bedraagt ca. 9194 m².

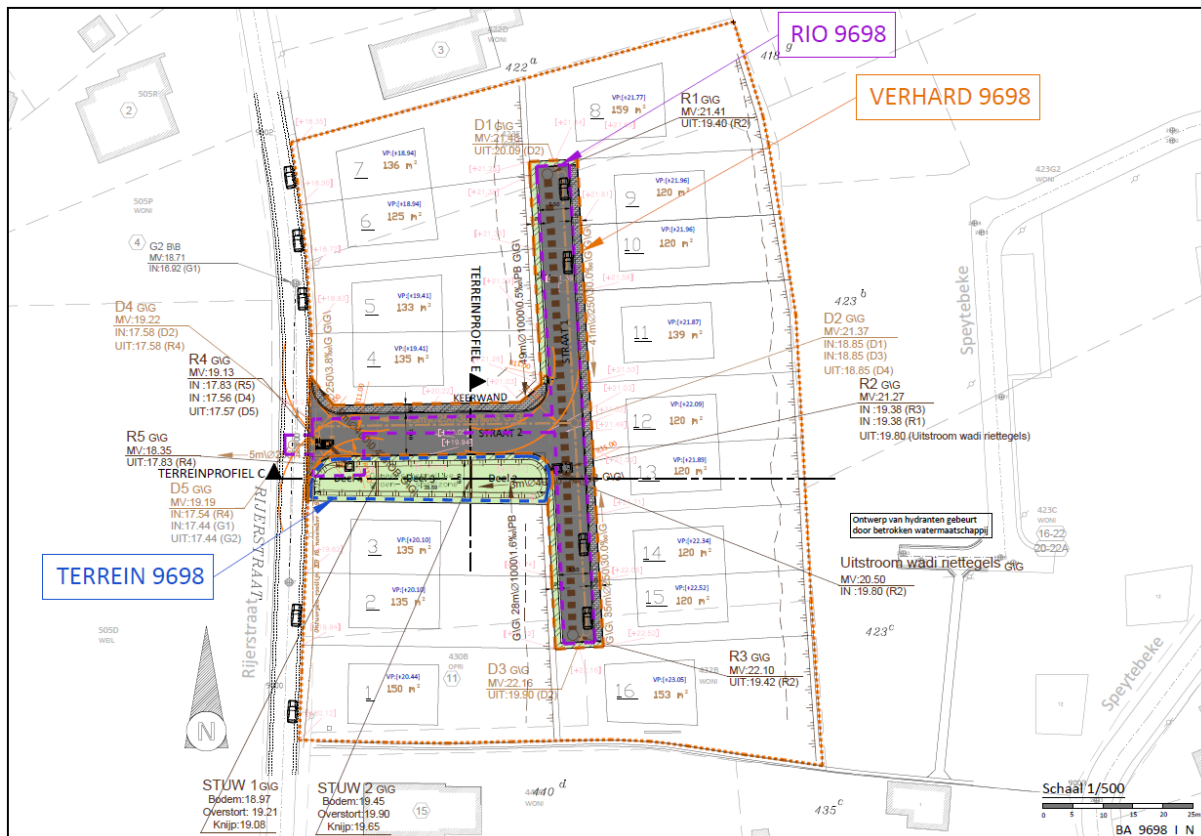
Op heden is ca. 1073 m² bebouwd. De bebouwing situeert zich in het zuidoosten en centrale gedeelte van de projectzone. Ca. 1000 m² van het terrein is verhard. Centraal binnen het plangebied bevinden zich twee vijvers. De gecombineerde oppervlakte hiervan bedraagt ca. 578 m². Het overige gedeelte is in gebruik als tuinzone. Langsheen de projectgrenzen zijn bomen aanwezig. De bestaande bebouwing is op heden niet onderkelderd.

Figuur 5: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2018 (Bron: Geopunt).

1.3.6.2.2 Ontworpen toestand

De opdrachtgever plant de realisatie van een verkaveling van 16 loten met bijhorende infrastructuur in de vorm van een wegenis, een wadi en nutsleidingen. Het lijkt geen twijfel dat alle geplande werken, het hiermee gepaard gaande werfverkeer en werfinrichting, en de eventueel toekomstige ingrepen in de individuele kavels, het potentieel archeologisch niveau over het volledige plangebied bedreigen. Daarom wordt binnen deze archeologienota uitgegaan van een integrale versterking van het terrein.

Figuur 6: Verkavelingsplan (Bron: opdrachtgever).

1.4 Assessmentrapport

Het assessmentrapport omvat alle relevante gegevens die over het projectgebied verzameld kunnen worden uit toegankelijke literatuur en kaartmateriaal, die bijdragen tot het gefundeerd inschatten van het archeologisch potentieel van het plangebied. Om dit laatste te bereiken worden de verzamelde gegevens met elkaar vergeleken, geconfronteerd en samengelegd. Dit rapport heeft als doel het plangebied binnen zijn archeologisch en landschappelijk kader te plaatsen, rekening houdend met de geplande bodemingrepen. De studie maakt gebruik van verschillende datasets, waarbij het uitgangspunt steeds het ontwerpplan van de toekomstige bodemingrepen is. Dit ontwerpplan wordt telkens geprojecteerd op de geologische, bodemkundige en historische kaarten. Alle kaartmateriaal werd vervaardigd met behulp van QGIS, een geografisch informatiesysteem.

Op basis van deze assessment van het projectgebied kan een gegronde argumentatie opgesteld worden over de noodzaak en het nut van al dan niet verder te nemen archeologische maatregelen, die uiteengezet worden in deel 2: het programma van maatregelen.

1.4.1 Fysisch geografische en geologische situatie

Tabel 2: Overzicht van de aardwetenschappelijke gegevens.

Bron	Informatie
Landschappelijke situering	Zandleem- en leemstreek
Tertiair	Lid van Saint-Maur (Formatie van Kortrijk)
Quartair	Type 2: eolische afzetting / hellingsafzettingen
Bodemtypes	Lcc, w-Lca
Potentiële bodemerosie	Geen informatie
Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen	18,6 – 26 m TAW
Hydrografie	Boven-Scheldebekken (deelbekken: Scheldeheuvels) Waterlopen: Dorpsbeek, Bovenschelde

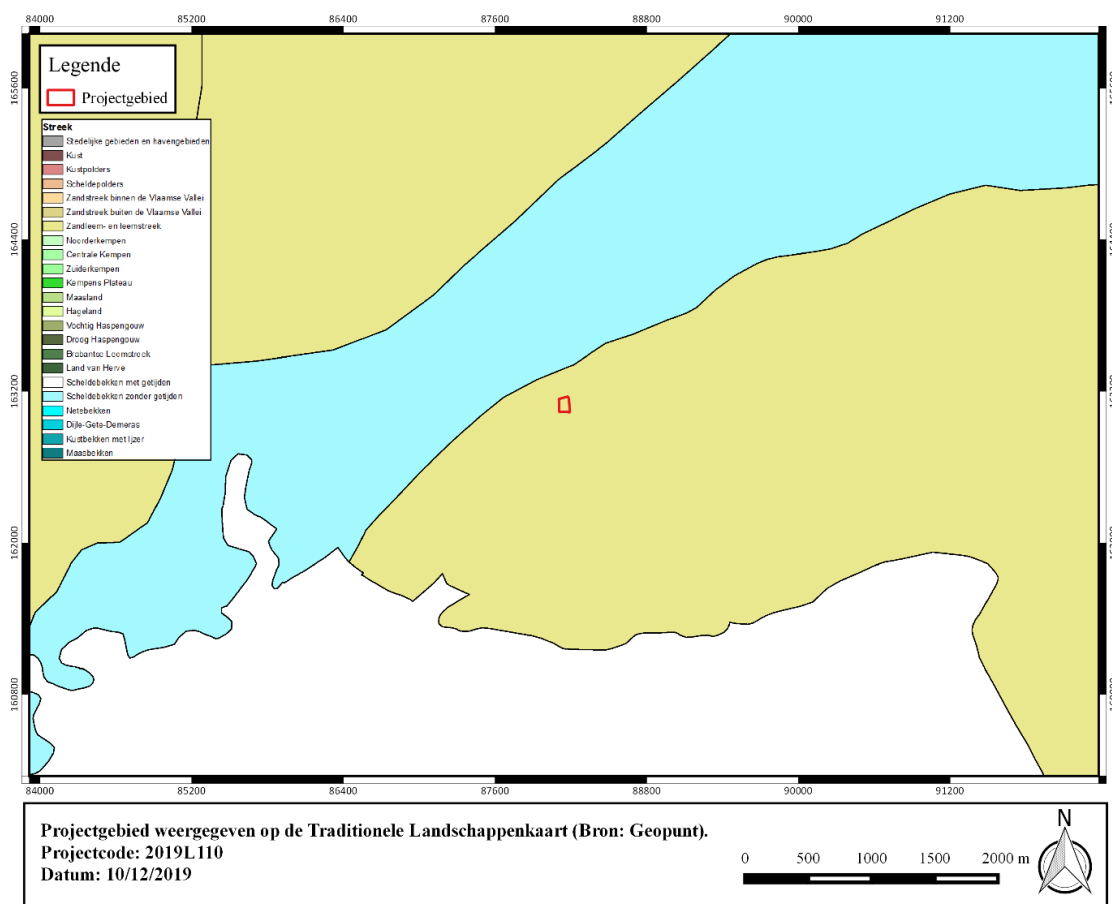

1.4.1.1 Landschappelijke situering

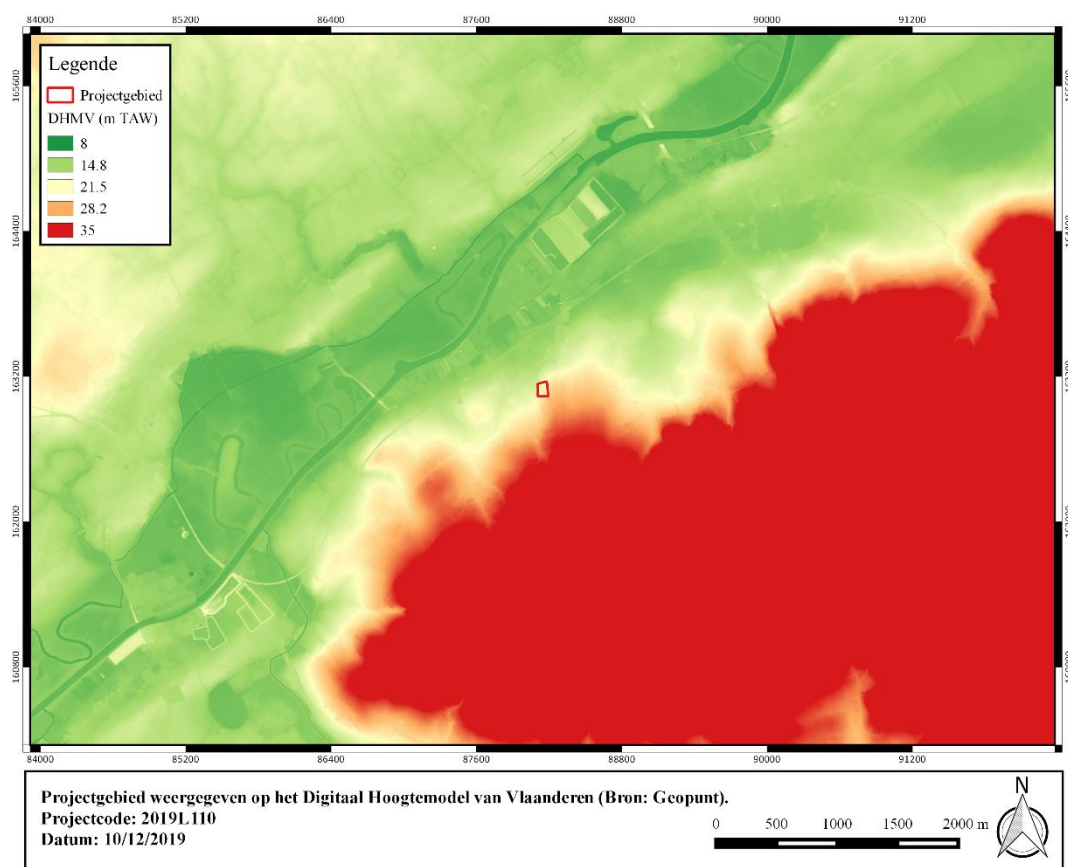
Landschappelijk gezien is het plangebied gelegen in de zandleem- en leemstreek. Het onderzoeksterrein situeert zich vlakbij de vallei van de Bovenschelde, waar meerdere beken en rivieren meanderden door het landschap.

De vlakte van de Schelde maakt deel uit van de Vlaamse Vallei die morfologisch gekenmerkt wordt door een relatief vlak reliëf. De Kluisberg, een getuigenheuvel die toppen bereikt tot 142 meter hoog, is gelegen ten zuidoosten van het projectgebied. De Kluisberg domineert het golvende landschap en is een uitloper van de oost-west georiënteerde heuvelrug van de Vlaamse Ardennen. Het plangebied zelf is gelegen op een west-oost georiënteerde helling. Uit het microreliëf is af te leiden dat een deel van het terrein in het verleden vermoedelijk is geëgaliseerd in functie van de bestaande bebouwing. De oorspronkelijke egale west-oost georiënteerde helling van 18 tot 26 m TAW zoals deze aanwezig is in het zuidelijk deel van het plangebied is geëvolueerd naar een vorm van terrasbouw, waarbij het terrein is afgegraven tot het laagste punt van 18,6 m TAW. Vermoedelijk is de centraal afgegraven grond aan de randen van het perceel als berm opgeworpen. Aan de oostzijde is een steile rand aanwezig richting een hoger gelegen terrein dat zich situeert op ca. 26 m TAW. Deze afgraving blijkt ook uit foto's van de huidige toestand (cfr. supr. 1.3.6). Binnen de contouren van het plangebied schommelen de TAW hoogtes tussen 18,6 en 26 m TAW. Het terrein helt sterk af naar het westen.

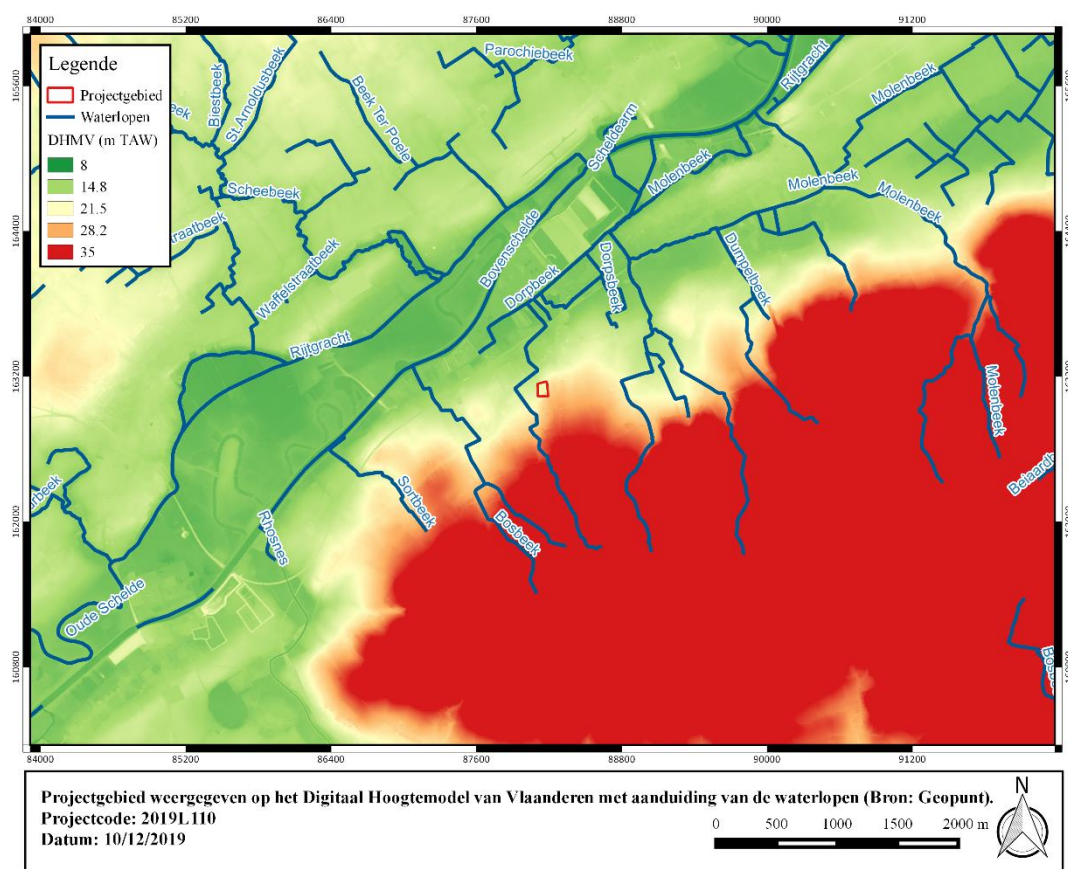
Hydrografisch gezien is het projectgebied gelegen in het Boven-Scheldebekken, deelbekken Scheldeheuvels.

Figuur 7: Projectgebied weergegeven op de Traditionele Landschappenkaart (Bron: Geopunt).

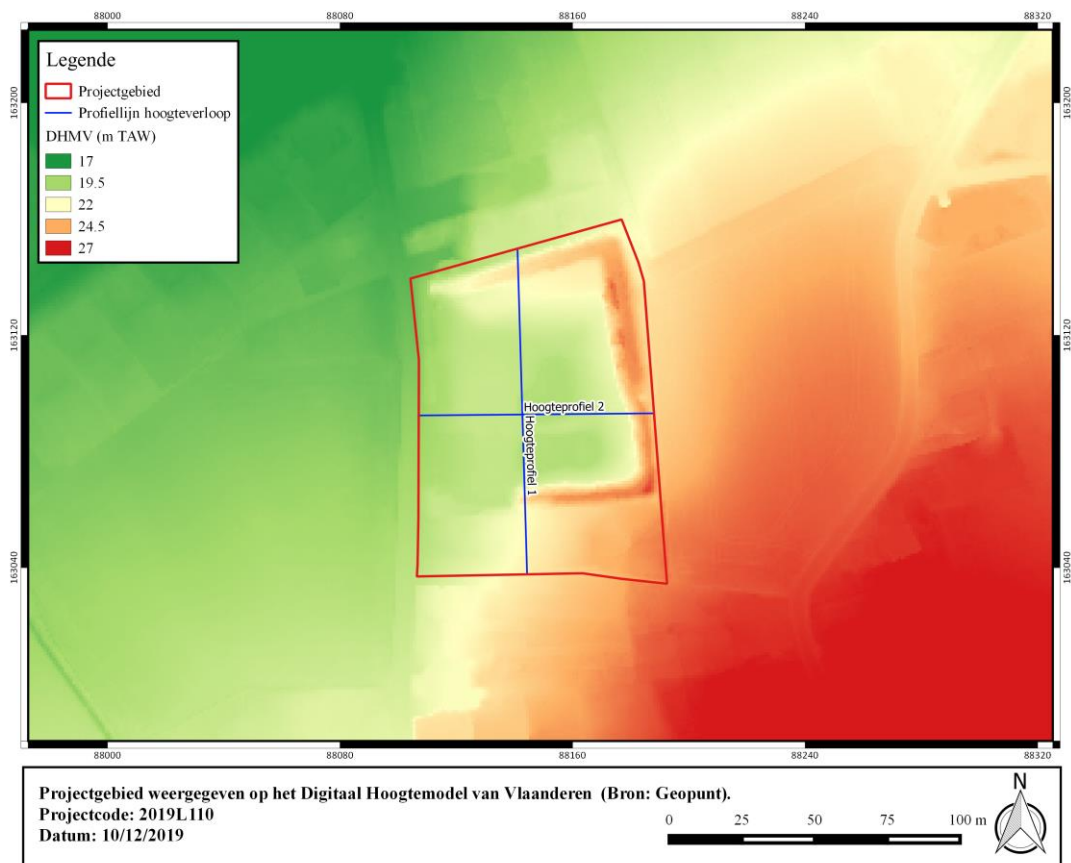

Figuur 8: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (Bron: Geopunt).

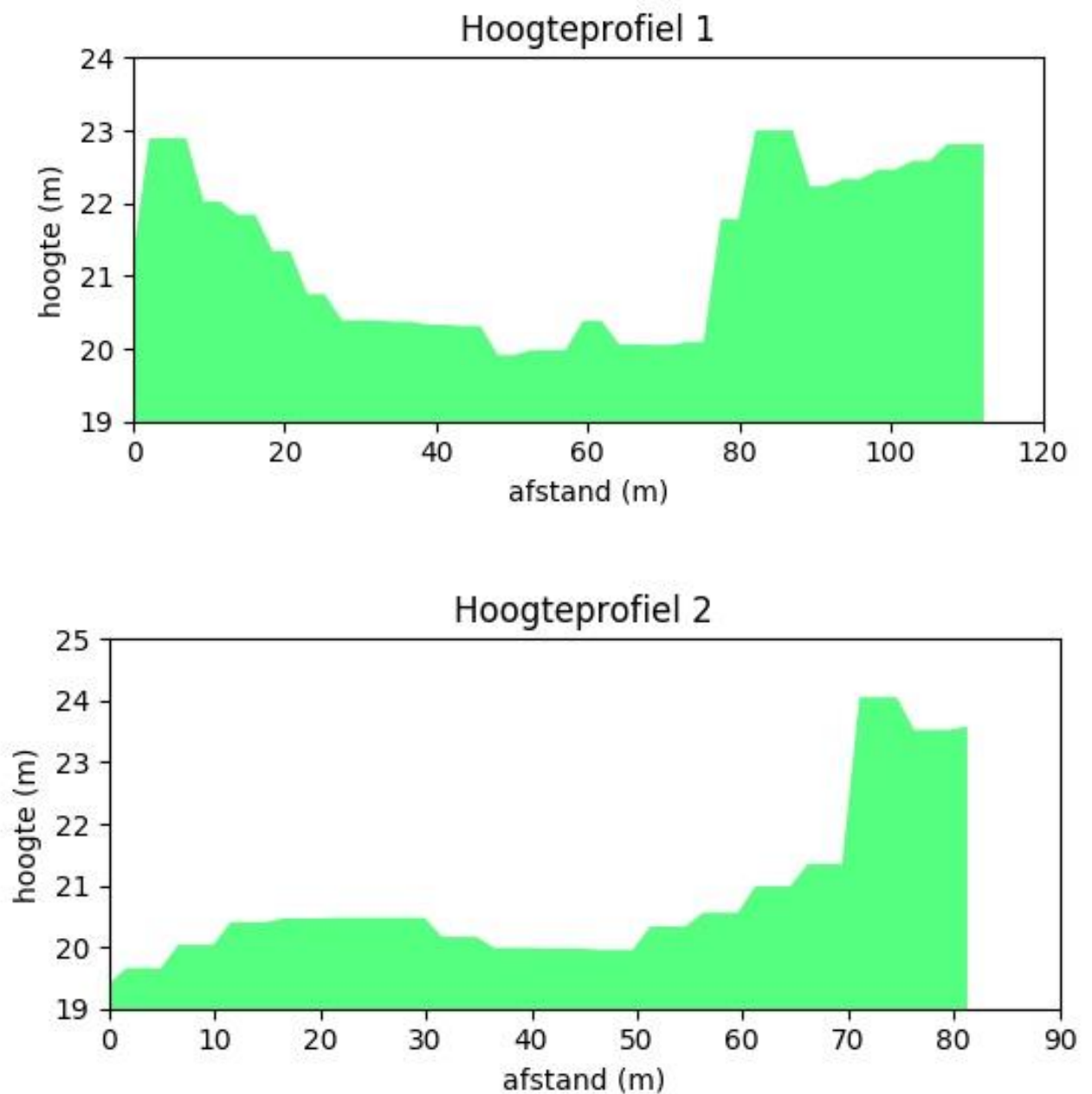

Figuur 9: Projectgebied weergegeven op het DHMV met aanduiding van de waterlopen (Bron: Geopunt).

Figuur 10: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (Bron: Geopunt).

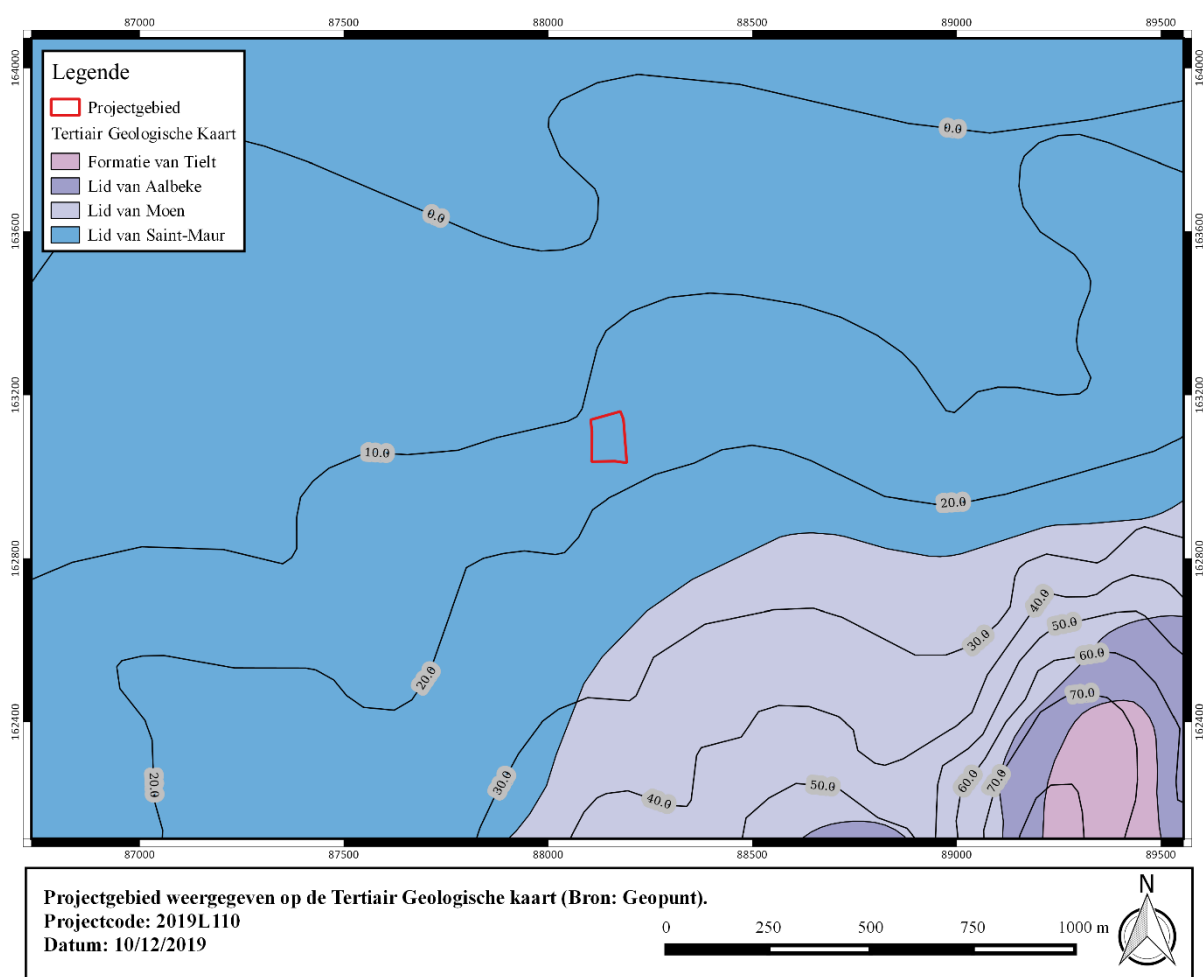
Figuur 11: Hoogteverloop, N-Z en W-O (Bron: Geopunt).

1.4.1.2 Tertiaire lithostratigrafie

Het projectgebied is gelegen in de Formatie van Kortrijk. Deze formatie bestaat hoofdzakelijk uit mariene kleiige sedimenten, die weinig macrofossielen bevatten en is de eerste afgezette formatie van het Vroeg-Eoceen (54,8 Ma – 49,0 Ma). Over het algemeen worden de afzettingen siltiger of zandiger (ondieper afzettingsmilieu) naar het zuidoosten toe en homogeen kleiiger naar het noorden en noordoosten toe (dieper afzettingsmilieu). De Formatie van Kortrijk wordt ingedeeld in vier leden; van onder naar boven: het Lid van Mont-Héribu, het Lid van Saint-Maur, het Lid van Moen en het Lid van Aalbeke. Het Lid van Mont-Héribu rust op de Groep van Landen.

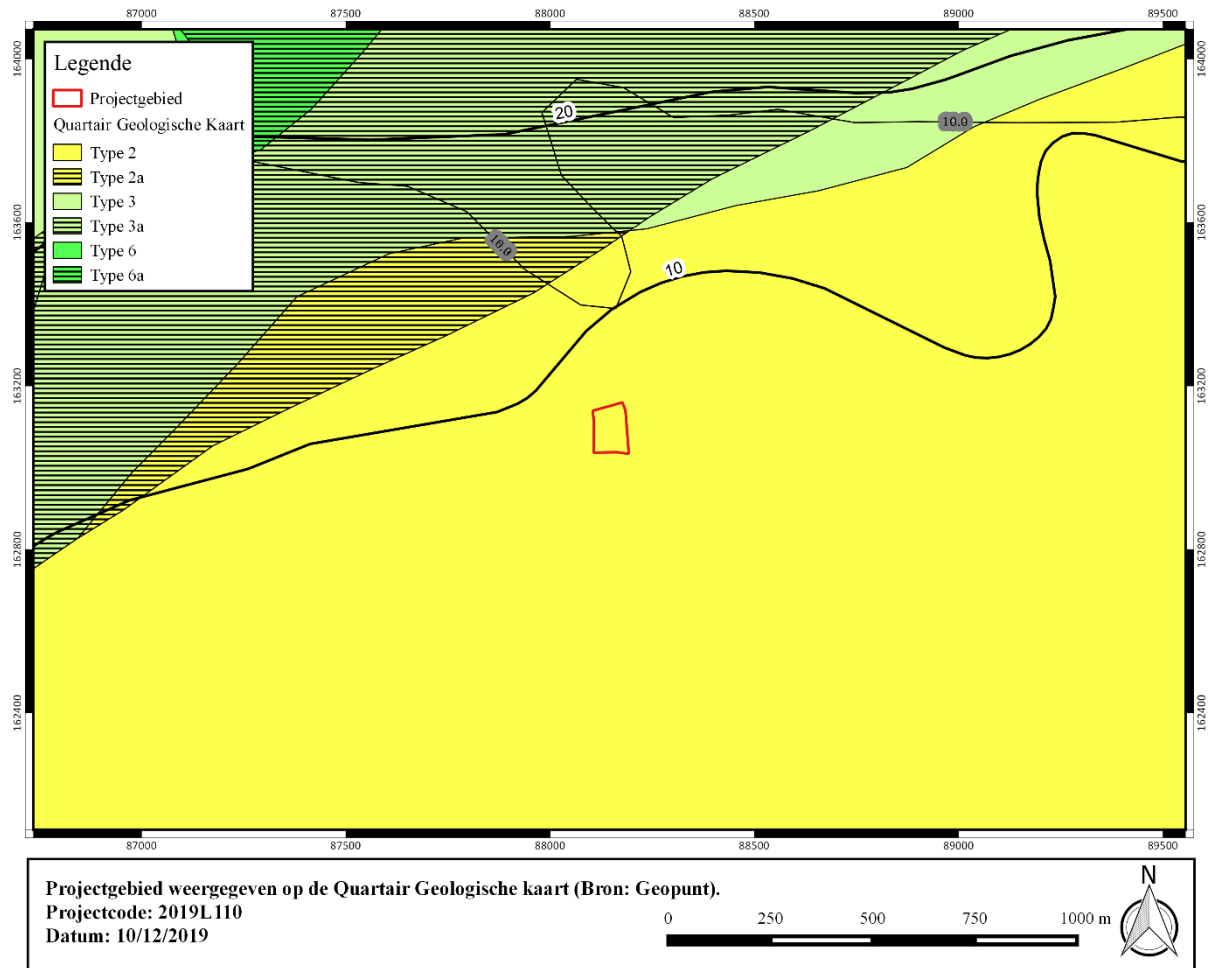
Het **Lid van Sain-Maur** is een grijze homogene afzetting van fjnsiltige klei met intercalaties van grof siltige klei of van kleiige fijne silt. Het is afgezet in een rustig open-shelf milieu en wordt vaak uitgebaat voor de vervaardiging van bakstenen.

Figuur 12: Projectgebied weergegeven op de Tertiair Geologische kaart (Bron: Geopunt).

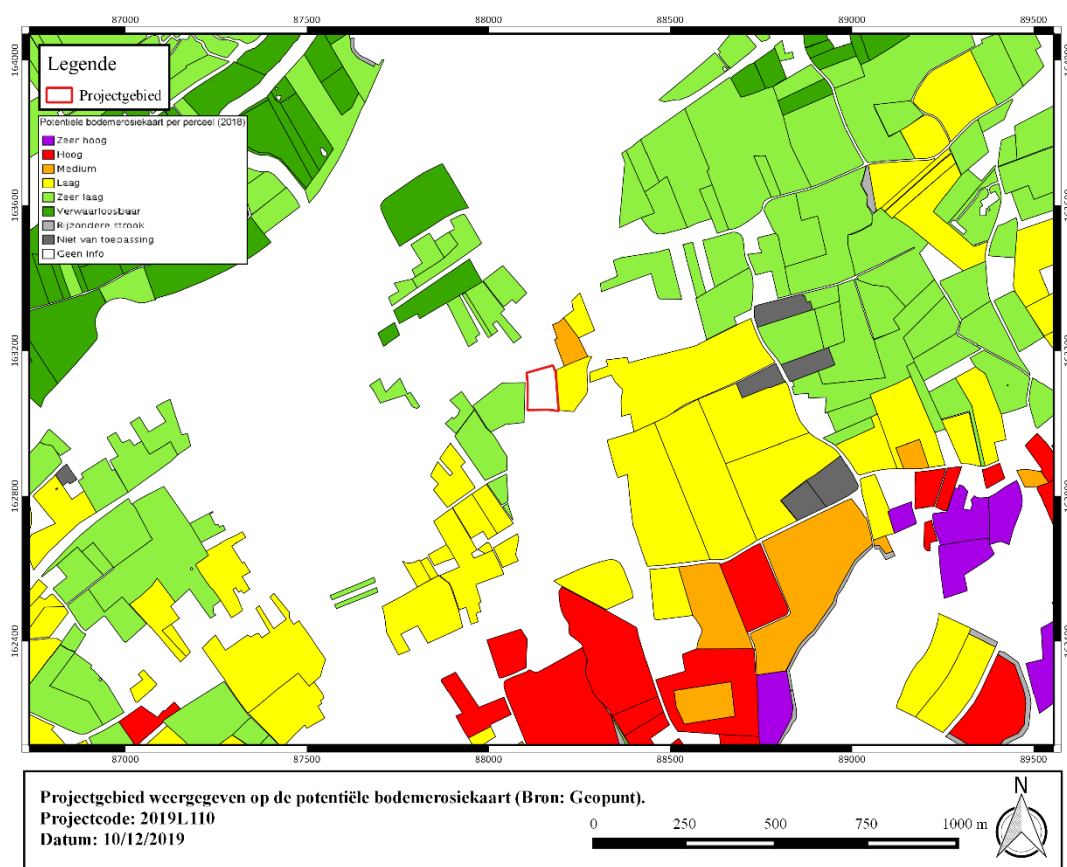
1.4.1.3 Quartaire lithostratigrafie

Het projectgebied is gelegen in het Quartair **Type 2**. Dit type bestaat uit een eolische afzetting van het Weichseliaan tot mogelijk Vroeg-Holoceen (zandleem tot leem). Deze afzetting kan eventuele hellingsafzettingen van het Quartair bevatten.

Figuur 13: Projectgebied weergegeven op de Quartair Geologische kaart (Bron: Geopunt).

Figuur 15: Projectgebied weergegeven op de potentiële bodemerosiekaart per perceel (Bron: Geopunt).

1.4.2 Historische en archeologische voorkennis

1.4.2.1 Overzicht van de gekende archeologische waarden

Binnen de grenzen van het onderzoeksgebied zijn geen archeologische waarden gekend. Op het perceel dat in het oosten grenst aan het huidige onderzoeksgebied werd in 2015 een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd. Tijdens dit proefsleuvenonderzoek werden enkele postmiddeleeuwse tot relatief recente sporen onderzocht waar geen verder gevolg aan werd gegeven. Hetgeen mogelijk indicatief kan zijn voor het huidige onderzoeksgebied zijn de bodemkundige waarnemingen tijdens dit onderzoek. In de bodemprofielen werden namelijk geen resten van bodemvorming waargenomen. Vermoedelijk is dit volledig gehomogeniseerd ten gevolge van landbewerking in het verleden³. Een 500-tal meter ten oosten van het onderzoeksgebied, op het Weichseliaan rivierrand, is op het kaartblad een cluster vindplaatsen aangeduid. Bij een proefsleuvenonderzoek aan de Avelgemstraat werden naast postmiddeleeuwse en subrecente grachten en kuilen indicaties waargenomen voor menselijke aanwezigheid tijdens de steentijden en metaaltijden (CAI 159316). Deze aanwezigheid tijdens de steentijden en de metaaltijden in de vallei van de Schelde wordt bevestigd door het aanpalende onderzoek op de site 'Rosalinde'. De resultaten van dit onderzoek zijn nog steeds in uitwerking. De vlakdekkende opgraving bracht een kamp uit het finaal paleolithicum aan het licht en nederzettingssporen uit de metaaltijden en Romeinse periode. Recent onderzoek op een aanpalend perceel heeft aangetoond dat de nederzettingssporen uit de metaaltijden doorlopen.

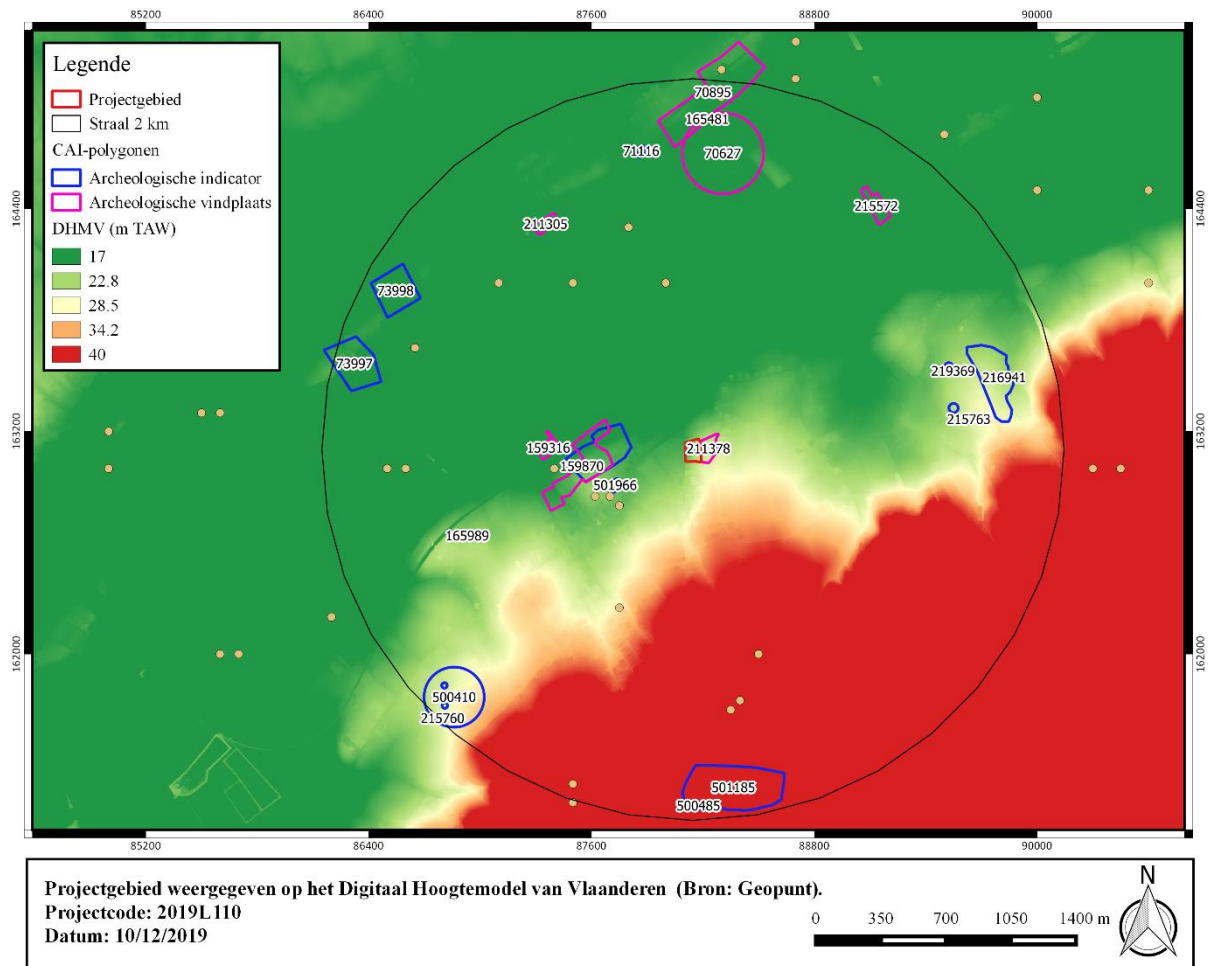
Vondstmateriaal uit het paleolithicum werd eveneens aangetroffen ten zuiden van het onderzoeksgebied, op de Kluisberg. Bij een toevalsvondst en daaropvolgend onderzoek werd lithisch materiaal uit het midden-paleolithicum en mesolithicum gerecupereerd. Tevens maakt de CAI melding van een nederzettingssporen uit het neolithicum en Romeinse periode en funeraire resten uit de bronstijd. Ook ten noordoosten van het huidige onderzoeksgebied, aan de Molenstraat, op lager gelegen terrein in de alluviale vlakte zijn bij een proefsleuvenonderzoek in 2015 indicatoren aan het licht gekomen voor menselijke aanwezigheid tijdens de steentijden, metaaltijden en Romeinse periode. Hier kan niet zozeer gesproken worden van nederzettingssporen, eerder verspit vondstmateriaal en enkele off-site relictten die desalniettemin wijzen op bewoning vanaf de metaaltijden en aanwezigheid tijdens de steentijden (CAI 215572).

Een twee cluster significante waarnemingen en indicatoren op het kaartblad van de CAI situeert zich te Kerkhove, ter hoogte van een uitgesproken donk in de Schelde. Bij meerdere onderzoekscampagnes sinds de jaren '70 zijn resten aan het licht gekomen die wijzen op een significante menselijke aanwezigheid tijdens het mesolithicum. Enkele kuilen en gerecupereerde artefacten wijzen eveneens op aanwezigheid of mogelijk zelfs bewoning in de omgeving tijdens het neolithicum. Naast resten van menselijke aanwezigheid in de steentijden werden resten van quasi continue bewoning vanaf de metaaltijden vastgesteld. Ook moet opgemerkt worden dat delen van de omgeving in de late Romeinse periode en Merovingische periode werden ingericht als funeraire ruimte (CAI 70895). Tijdens werkzaamheden aan de sluis werd zowel de menselijke aanwezigheid tijdens het mesolithicum, metaaltijden en Romeinse periode bevestigd (CAI 70627). Naar aanleiding van de inrichting van een nieuwe sluis op de Schelde werd in de periode 2015-2019 een grootschalig, multidisciplinair onderzoek op poten gezet. Hierbij werden de resten van een low-density, mesolithische wetlandsite in kaart gebracht evenals resten van Romeinse infrastructuur. De resultaten van dit onderzoek zijn echter nog in uitwerking.

³ Van Der Dooren L., 2015, Archeologische prospectie met ingreep in de bodem Kluisbergen-Vuntestraat, BAAC Vlaanderen-rapport 146, pp. 44

De gekende archeologische waarden wijzen op een quasi doorlopende menselijke aanwezigheid in de ruime omgeving van het onderzoeksgebied sinds het paleolithicum. De gekende sites bevinden zich zowel in de riviervallei als op de hoger gelegen restheuvels in de omgeving. De locatie van het huidige onderzoeksgebied, op de overgang van deze twee landschapselementen, moet zowel interessant geweest zijn voor groepen jager-verzamelaars als vroege landbouwers.

Figuur 16: Projectgebied weergegeven op het DHMV met aanduiding van de CAI-polygonen binnen een straal van 2 km rond het projectgebied (bron: Geopunt).

I. Archeologische vindplaatsen

70895	Opgraving (1913, 1973, 1974, 1975, 1976, 1977, 1978, 1979, 1981, 1982, 1983, 1984, 1985, 1986, 1987, 1988, 1990, 1993); NK: 15 meter Steentijd: Verplaatst materiaal uit de bovenzone en de benedenzone van de opgravingen, sterk verstoorde contexten (materiaal uit verschillende periodes gemengd). BOVENZONE: Ruime variëteit aan silexsoorten: kernen, débitage: overheersende afslagproductie, werktuigen (schrabbers; stekers; bekken en boren; microlieten; pijlpunten; bijlen; geretoucheerde afslagproducten; afgeknotte afslagproducten; messen), andere artefacten (kloppers). BENEDENZONE: kernen, débitage, werktuigen (schrabbers; stekers; bekken en boren; microlieten; pijlpunten; geretoucheerde
-------	---

	afslagproducten, andere artefacten (fragmenten van bijlen, klopper, en stekerafslag). Mesolithicum: microlieten, microklingen en kerfresten. Vroeg neolithicum: een kuil (aan het westelijke uiteinde van de Romeinse nederzetting) met een kling en talrijke aardewerkfragmenten met verbrande beenderverschraling vertoont typische karakteristieken van vroeg-neolitisch materiaal van de 'Groupe de Bliques' - aardewerkfragmenten met verbrande beenderverschraling. Midden neolithicum: een drietal kuilen met silexverschaald aardewerk --> Michelsbergcultuur. Enkele driehoekige en transversale pijlpunten, gepolijste afslagbijlen e.a., sluiten hier direct bij aan - driehoekige en transversale pijlpunten, gepolijste afslagbijlen. Laat-neolithicum: een met vingertoppen versierd bekerfragment en een gedeelte van het lithisch materiaal. IJzertijd: 2de – 3de eeuw v.Chr. : houtbouw (10,5 x 7m), zespostenconstructie, NW-ZO oriëntatie. Romeinse Tijd: een schoteltje in terra sigillata , waarschijnlijk afkomstig van Gallo-Romeinse graven volgens J. Claerhout, gevonden in 1913 op de plaats genaamd "De Waermaerdsche Kouter" - reeds in 1610 werd melding gemaakt van een Romeinse muntschat (vermeld in een publicatie van 1808). Midden-Romeinse tijd: Gebouw plattegronden: 3 fasen: houtbouw (vakwerkbouw) kort na het midden van de 1ste eeuw. Op dezelfde locatie wordt de site in de 3de eeuw heropgericht (steenbouw) en uitgebreid na een vernieling, mogelijk ten gevolge van de invallen van de Chauvi (ca. 172-174). Wordt omgeven door een gracht en een palissade.vormde waarschijnlijk een statio, een stopplaats voor staatspostdienst (mogelijk inzamel - en verdeelcentrum van graan). Nu ter plekke: visualisering van een 3-schepige houtbouw uit de 1ste eeuw en van de plattegrond van een 3de eeuwse steenbouw - In 1985 werd in de bovenzone een waterput opgegraven, behorend tot de eerste steenbouwfase. De waterput werd aangelegd in een cirkelvormige werkput van ca 5 m doorsnede, een houten schacht van ca 1,8 m zijde. De bodem bevindt zich op ca 8,7 m onder het maaiveld - 1982: komvormige structuur in de benedenzone: haveninstallatie. Aanleg van de kom: in de periode van de houtbouwfase (eerste eeuw). Afdekkingspakket van de kom is in verband te brengen met de eerste steenbouwfase van de tweede eeuw. Aanwezigheid van de kom wijst op een duidelijke relatie tussen site en rivier - Archeologische resten uit de havenkom: terra sigillata, fragmenten van mortaria, Pompejaans rood aardewerk, 5-tal terracottafigurines (zittende vrouw met kind, staande vrouw met kind, staande figuur, 2 zittende honden) - pollenanalyse van monsters uit de vulling van de havenkom: Het pollendiagram illustreert een lokale fase in de ontwikkeling van het landschap gedurende de Atlantische periode en toont een bosachtig milieu dat achteruitgaat. Geen enkele stuifmeelkorrel van graan toont een neolitische
--	---

	cultuur aan. Determinatie van het hout: appel- en pereboom; meidoorn; meel- en lijsterbes; kweeper; mispel; eik; beuk; es; els; kersenhout; den. Laat-Romeinse tijd: Inhumatiegraf in de vulling van de 3de eeuwse omheiningsgracht. In het graf werden een armband in ebbenhout, een spiraalvormige ring, sandaalspijkers en een munt van Postumus gevonden. Het graf dateert van iets voor of rond het midden van de 4de eeuw - Sporen van een grote éénschepige woning. Het gebouw was op de puinen van een derde eeuwse steenbouw aangelegd - late Eifelimport, randfragment van een Alzei 32/33 in Mayenwaar - follis uit de 1ste helft van de 4de eeuw. Vroege middeleeuwen: Merovingische periode: Een groep van 7 inhumatiegraven die waren aangelegd in de puinen van een Romeinse steenbouw uit de 3de eeuw. Graven van de 7de-8ste eeuw. De grafkuilen waren afgeboord met brokken kalksteen en tegulae. Wooncomplex later gebruikt als grafstructuur: sterke concentraties van paalkuilen en paalgaten - Het wooncomplex vertoont duidelijk 4 sterke concentraties van sporen, die vermoedelijk telkens een wooneenheid vormden. Uit deze sterke concentraties van paalkuilen en paalgaten zijn slechts weinig plattegronden te reconstrueren. Wel zijn 2 tweeschepige hallehuizen en een reeks kleine bijgebouwtjes, w.o. spijkers en/of schuurtjes te onderscheiden. Ook: 3 langwerpige structuren met uitgegraven bodemniveau (Grubenhäuser). In een van deze constructies werd een ijzeren zeisblad gevonden (maaizeis). – Spijkers: spijkertjes - twee sleutelgatvormige ovenkuiltjes – cilindervormige silo – voorraadkuilen. Hierin werd chamotte-aardewerk gevonden. – grachten en greppels die te maken hebben met drainage en opvang van neerslagwater – aardewerk vnl 7de-8ste eeuw, sommige types 5de-6de, en 9de eeuw. Bron: CROMBÉ, PH. 1986, Een prehistorisch site te Kerkhove (Mesolithicum - Neolithicum), in: Westvlaamse Archaeologica 2/1, p. 3-39. & DE COCK S., J. HEIM, L. HUYSMANS, M.C. VAN MAERCKE-GOTTIGNY, M. ROGGE, J. VYNCKIER 1996: Multidisciplinaire onderzoeksresultaten uit de "Haven"komstructuur van de Gallo-Romeinse Baanpost te Kerkhove (gem. Avelgem), in Westvlaamse Archaeologica, 12, p.33-73. & Mestdag, H. 1999, Archeologische inventarisatie en evaluatie van het gebied "West-Vlaamse Scheldemeersen". & DE COCK, S., en G. MARTYN 2003, Van de opgravingen te Kerkhove naar het Regionaal Archeologisch Museum van de Scheldevallei te Waarmaarde. Het verhaal 1973-2003, Avelgem.
159316	Mechanische prospectie (2011); NK: 15 meter Steentijd: 1 fragment silex Metaaltijden: fragment handgevormd aardewerk Nieuwe tijd: perceelsgreppels en paalsporen die mogelijk een afsluiting vormden langs de greppel Onbepaald: 2 greppels en een paalspoor lijken bij elkaar te horen en van enige ouderdom te zijn. Er kon echter geen datering vastgesteld worden.

	Bron: Reyns N. & Derieuw M. 2011, Archeologisch vooronderzoek Ruien (Kluisbergen) - Avelgemstraat, Rapporten All-Archeo bvba 047.
159870	Mechanische prospectie (2010); NK: 15 meter Steentijd: lithisch materiaal Metaaltijden: - verschillende grachten waarvan enkele uitmonden in een depressie/poel - 6 dubbele grachten - in de grachten werd handgevormd aardewerk gevonden - paalsporen en kuilen, waarbinnen enkele concentraties kunnen herkend worden - mogelijke waterput - binnen de greppels werden 2 gebouwstructuren herkend; het gaat om zgn. portiekgebouwen/Vierpfostenbau die gekenmerkt worden door de aanwezigheid van 4 (soms 6) diep gefunderde palen Romeinse tijd: grachten en sporen waarin opvallend veel Romeins bouw materiaal werd gevonden. Wijst mogelijk op de aanwezigheid van een villa. - 2 brandrestengraven Middeleeuwen: grachten – enkele paalsporen en kuilen Onbepaald: niet-gedateerde grachten Bron: Verbrugge A. e.a. 2011, Ruien Rosalinde archeologisch vooronderzoek oktober - december 2010, Solva Archeologie-Rapport 16 - Cherretté B. e.a. 2012, Voorlopige resultaten van de opgravingscampagne 2011 te Ruien - Rosalinde (gem. Kluisbergen): greppels en 'portiekgebouwen' uit de late ijzertijd? (prov. Oost-Vlaanderen, België), in: Lunula 20, 201-204
165481	Opgraving (2011); NK: 15 meter Neolithicum: 1 scherp neolithisch aardewerk in sleuf 20. Met schelpverschralling en visbot. – verspreid over de verschillende sleuven 43 lithische artefacten. O.a. bladvormige pijlpunt, afslagschrabber, schrabber, fragment met gepolijst oppervlak, microkling. Bron: Mestdagh B., Glabeke E. 2013: Archeologische opgraving Waarmaarde Aquafintrace (prov. West-Vlaanderen), Rapport Monument Vandekerckhove 2013/ 14, Ingelmunster.
211305	Mechanische prospectie (2015); NK: 15 meter Onbepaald: enkel natuurlijke sporen. Bron: Demoen D., Janssens N. 2015: Archeologische prospectie met ingreep in de bodem Avelgem- Trappelstraat, Baac-Vlaanderen Rapport 143, Gent.
211378	Mechanische prospectie (2015); NK: 15 meter Nieuwste tijd: perceelsgreppels

	Bron: Van Der Dooren L., Janssens N. 2015: Archeologische prospectie met ingreep in de bodem Kluisbergen- Vuntestraat, BAAC Vlaanderen Rapport nr. 146, Gent.
215572	Mechanische prospectie (2015); NK: 15 meter Steentijd: enkele afslagen verspreid over het terrein. Late ijzertijd (of Romeinse periode): enkele kuilen en paalsporen. Midden-Romeinse tijd: enkele wandfragmenten grijs aardewerk en een doliumfragment. Vroege middeleeuwen: enkele scherven toegewezen aan deze periode aan de hand van het zandige baksel in combinatie met kalk of chamotteverschraling. Bron: Ryssaert C., Kneuvelds D., Orbons J. 2015: Kluisbergen (Berchem) - Molenstraat. Proefsleuvenonderzoek, Deinze.

II. Archeologische indicatoren

Historisch-cartografische en iconografische data

501966	Indicator cartografie; NK: 15 meter Nieuwe tijd: kerk
--------	---

Veldprospecties

71116	Veldprospectie (1976, 1977) – Opgraving (1977); NK: 15 meter Romeinse tijd: talrijke fragmenten van dakpannen wijzen op Romeinse nederzetting. Volle middeleeuwen: Georiënteerd bedehuis gelegen in de oostelijke uithoek van de gemeente nabij de Schelde en aan de grens met Kerkhove en Ruien (Oost-Vlaanderen). Omringend ommuurd kerkhof met ten zuidoosten graven van het Gemene Best. De oudste vermelding van een bedehuis dateert van 1119. De huidige kerk is in kern laat-Romaans. De kerk zou midden op de puinen van de Romeinse nederzetting gebouwd zijn. In de rechterzijbeuk van de kerk zijn grote hoeveelheden Romeinse bouwmaterialen verwerkt. (De puinlaag van de Romeinse nederzetting was dus nog niet volledig verdwenen toen de kerk gebouwd werd). Bron: DESPRIET Ph. 1978, Het oudheidkundig bodemonderzoek in het arrondissement Kortrijk in 1976, in: De Leiegouw, XX, afl. 1, p. 99-116. & DESPRIET Ph., 1979, Het oudheidkundig bodemonderzoek in het arrondissement Kortrijk in 1977, in: De Leiegouw jg. XXI, afl. 1, p. 133-146.
-------	---

500408	Veldprospectie (1977); NK: 150 meter Romeinse tijd: wandfragment amfoor, twee wandfragmenten kookpotten grijs reducerend gebakken aardewerk - vermoedelijk een Romeinse villa, duidelijke concentratie bouwpuin: dakpanfragmenten, glauconiethoudende kiezelzandsteen en ijzerzandsteen.
500409	Veldprospectie (1977); NK: 150 meter Romeinse tijd: - vermoedelijk een Romeinse villa, kleine, doch duidelijke concentratie bouwpuin: dakpanfragmenten en glauconiethoudende kiezelzandsteen.
500410	Veldprospectie (1977); NK: 150 m Romeinse tijd: aardewerk, bouw materiaal (vermoedelijk een Romeinse villa)
500485	Veldprospectie (1970); NK: 150 m Bronstijd: grafheuvel.

Metaaldetectie

165989	Metaaldetectie (2014); NK: 15 meter 20ste eeuw: Een hoge concentratie aan loden bolletjes (dus vermoedelijk uit kartetsgranaten). Een groot aantal fragmenten van obuskoppen, van Britse makelij.
215757	Metaaldetectie (2017); NK: 15 meter Romeinse tijd: Romeinse bronzen munt, oppervlak te afgesleten om tot determinatie te komen – Midden-Romeinse tijd: 15 m ten zuiden van voorgaande munt: nog een Romeinse bronzen munt, sestertius, te gecorrodeerd om tot determinatie te kunnen komen.
215760	Metaaldetectie (2016); NK: 15 m Midden-Romeinse tijd: munten (sestertius, brons, Faustina de Jongere (147-175/176 na Chr.)).
215763	Metaaldetectie; NK: 15 meter Nieuwe tijd: pijpenkop, vermoedelijk koperlegering, parallel met kleipijpjes; vervaardigd tussen 17de/18de en begin 20ste eeuw
216941	Metaaldetectie (2016); NK: 15 meter Romeinse tijd: munten niet nader determineerbaar door de slechte staat.
217463	Metaaldetectie (2017); NK: 15 meter

	Romeinse tijd: Romeinse munt in zeer slechte staat.
217466	Metaaldetectie (2017); NK: 15 meter Laat-Romeinse tijd: munten.
217520	Metaaldetectie (2017); NK: 15 meter Laat-Romeinse tijd: munten.
219368	Metaaldetectie (2017); NK: 15 meter 16 ^e eeuw: munten
219369	Metaaldetectie (2017); NK: 15 meter Romeinse tijd: munten

Toevalsvondst

70627	Toevalsvondst (1920) – Boring - Opgraving (2007); NK: 150 meter Midden-mesolithicum: Vondstenconcentratie: De veenlaag waarin de vondsten gedaan werden werd gesitueerd in het Boreaal en het Atlanticum. Dit gebeurde aan de hand palynologisch onderzoek door P. Roose.. P. Crombé heeft het ook nog over sporen van menselijke industrie die afkomstig zijn uit de veenlaag en gedateerd worden tussen het midden-mesolithicum en midden-neolithicum: een gepolijste hertshoornen bijl met opening (steelgat) en talrijke dierenbeenderen (paard, wolf, bever, hert), w.o. bewerkte stukken. - Talrijke nuclei, fijn bewerkte stukken, krabbers, lemmers en pijlpunten, in vuursteen. Late ijzertijd: Mensenschedel. Late bronstijd: Een eenvoudige wilgebladvormige bronzen lanspunt met schachtkoker: de koker is op drie plaatsen doorboord. Een gedeelte van de houten schacht zit nog op zijn plaats en is bevestigd met nieten. Bewaarplaats onbekend. De zeer lange schachtkoker is typisch voor speerpunten uit het begin van de late bronstijd. Romeinse Tijd: Bij prospectie n.a.v. geplande verbredingswerken aan de Scheldesluis werd een 60-tal boringen uitgevoerd: 'aanwezigheid van meerdere 2de eeuwse gebouwen even ten noorden van de Rijtgracht' en 'aan beide zijden van de Rijtgracht' werd 3de eeus materiaal opgeboord. – Waterput bestaande uit een werkput en een vierkanten houten schacht, aardewerk waaronder terra sigillata, dierenbeenderen en resten van zeevruchten. – Brandrestengraf (uit de Romeinse of vroeg middeleeuwse periode). Bron: Crombé, P., 1986, Een prehistorisch site te Kerkhove (Mesolithicum - Neolithicum), Westvlaamse Archaeologica, jaargang 2, afl. 1, p. 3-39. & DE COCK, S., en G. MARTYN 2003, Van de opgravingen te Kerkhove naar het
-------	---

	Regionaal Archeologisch Museum van de Scheldevallei te Waarmaarde. Het verhaal 1973-2003, Avelgem.
501185	Toevalsvondst (1949); NK: 15 m Midden-paleolithicum: lithisch materiaal. Mesolithicum: lithisch materiaal. Neolithicum: nederzetting. Bronstijd: brandgraf, grafheuvel, urnegraf. Romeinse tijd: overblijfselen van een villa. Bron: Crombé P. 1994, Een Midden-Paleolithische site op de Kluisberg (Amougies, Orroir, Ruien), in: Het Midden-Paleolithicum in noordwestelijk België. Archeologische Inventaris Vlaanderen Buitengewone reeks 3, pp. 7-48.

Onbepaald

73997	Onbepaald; NK: 250 meter Vroege middeleeuwen: dorpsnederzetting (rijgehucht).
73998	Onbepaald; NK: 250 meter Romeinse tijd: 'rurale nederzetting'

1.4.2.2 Historische context en bekende archeologische vindplaatsen

De gekende archeologische waarden wijzen op een quasi doorlopende menselijke aanwezigheid in de ruime omgeving van het onderzoeksgebied sinds het paleolithicum. De gekende sites bevinden zich zowel in de riviervallei als op de hoger gelegen restheuvels in de omgeving. De locatie van het huidige onderzoeksgebied, op de overgang van deze twee landschapselementen, moet zowel interessant geweest zijn voor groepen jager-verzamelaars als vroege landbouwers. (cfr. supr. 1.4.2.1).

Ruien maakte voorheen deel uit van de gemeente Berchem, die ressorteerde onder het graafschap Vlaanderen – kasselrij van Aalst. Pas in 1737 werd Ruien, na de afscheiding van Berchem, als onafhankelijke parochie opgericht.

Ruien is een woon- en landbouwgemeente met naast een landelijk karakter enige industrie. Gedurende het laatste kwart van 19^e eeuw werden verschillende hoeves uitgerust met chicorei-asten die nu allen buiten gebruik zijn.⁴

1.4.2.3 Archeologische indicatoren en cartografische bronnen

Ter bestudering van het projectgebied worden hieronder een aantal historische kaarten in beschouwing genomen. Deze kaarten zijn momentopnamen doorheen de geschiedenis en verschaffen ons inzicht in de bebouwingshistoriek van het desbetreffende projectgebied. Het plangebied is op meerdere historische kaarten af te lezen. Hieronder worden de Villaret-kaart (1745-1748), de Ferrariskaart (1771-1777), de Atlas der Buurtwegen (1840), de Poppkaart (1842-1879) en de topografische kaart van 1910 besproken.

Op de Villaret-kaart uit 1745-1748 is duidelijk bebouwing binnen de projectgrenzen op te merken. Ten westen is een weg met een recht verloop zichtbaar, wellicht de weergave van de huidige Rijerstraat. Vermoedelijk is de georeferentie van deze kaart niet correct verlopen waardoor het projectgebied iets meer naar het westen gesitueerd dient te worden. De nabije omgeving wordt gekenmerkt door verspreide bebouwing en akkers. Ten noordwesten loopt het kronkelend verloop van de Bovenschelde. Ruien wordt met het toponiem *Rüe* aangeduid.

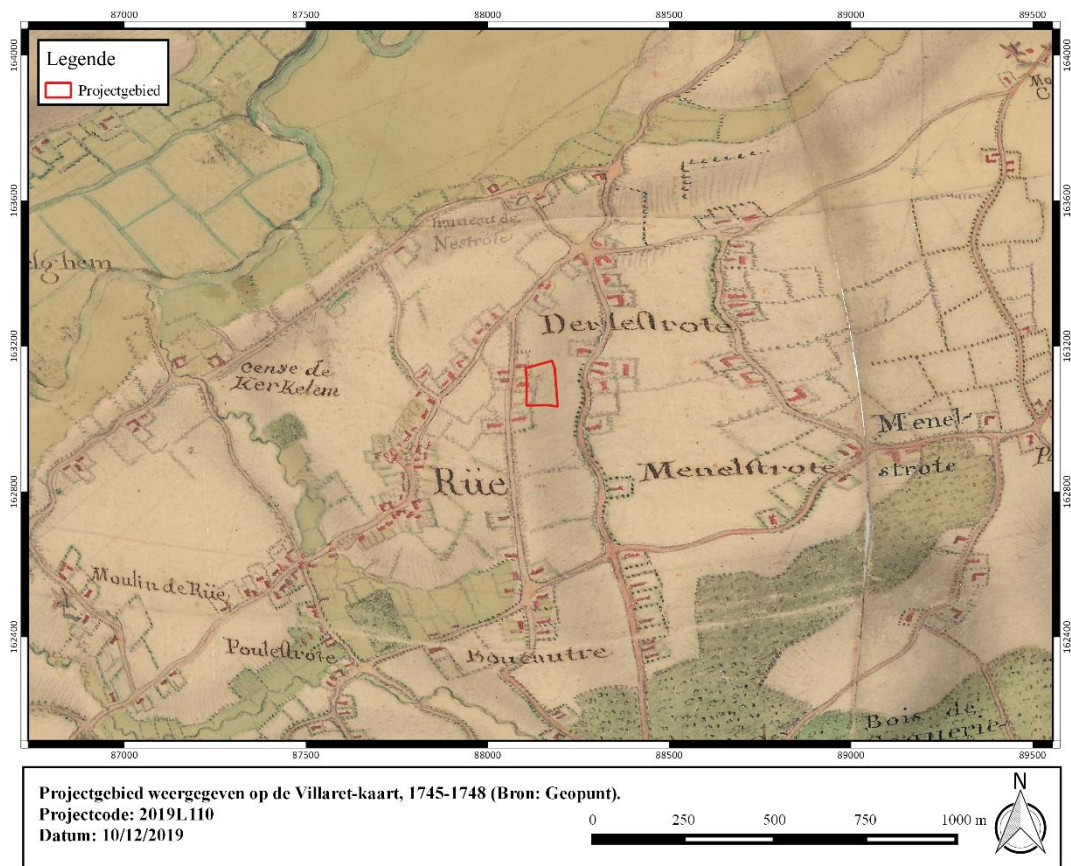
Op de Ferrariskaart neemt de Rijerstraat een golvend verloop aan. Volgens deze historische kaart zou de weg doorheen het plangebied gelopen hebben. Binnen de projectgrenzen is bebouwing en akkerland waarneembaar. Het is niet met zekerheid te stellen of de Rijerstraat ter hoogte van het plangebied effectief van loop veranderde, of dat dit te wijten is aan een onnauwkeurigheid binnen de Ferrariskaart. Zowel het beeld als de perceelsvormen op de 19^e eeuwse kaarten doen het tweede vermoeden. Ten noordoosten is het gehucht *Monseele*, ten oosten het gehucht *Pansemont* en ten zuiden het gehucht *Hemerycke* zichtbaar.

Ook de Atlas der Buurtwegen geeft duidelijk bebouwing weer binnen de projectgrenzen. Deze twee rechthoekige gebouwen zijn nog zichtbaar op de orthofoto van 1971. Op heden zijn beide gebouwen gesloopt. De Rijerstraat staat weergegeven als *Chemin n° 16*. Langsheen het zuidelijk deel van het plangebied loopt een smalle voetweg aangeduid als Sentier nr. 58. De Poppkaart geeft een quasi ongewijzigd beeld weer. De Rijerstraat wordt hier voor het eerst bij naam genoemd, als *Ruijenstraet*. De hoogtelijnen op de topografische kaart van 1910 geven duidelijk de sterke helling binnen het plangebied weer. Beide gebouwen die zijn weergegeven

⁴ Inventaris Onroerend Erfgoed 2019: *Ruien* [online], <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/themas/13447>

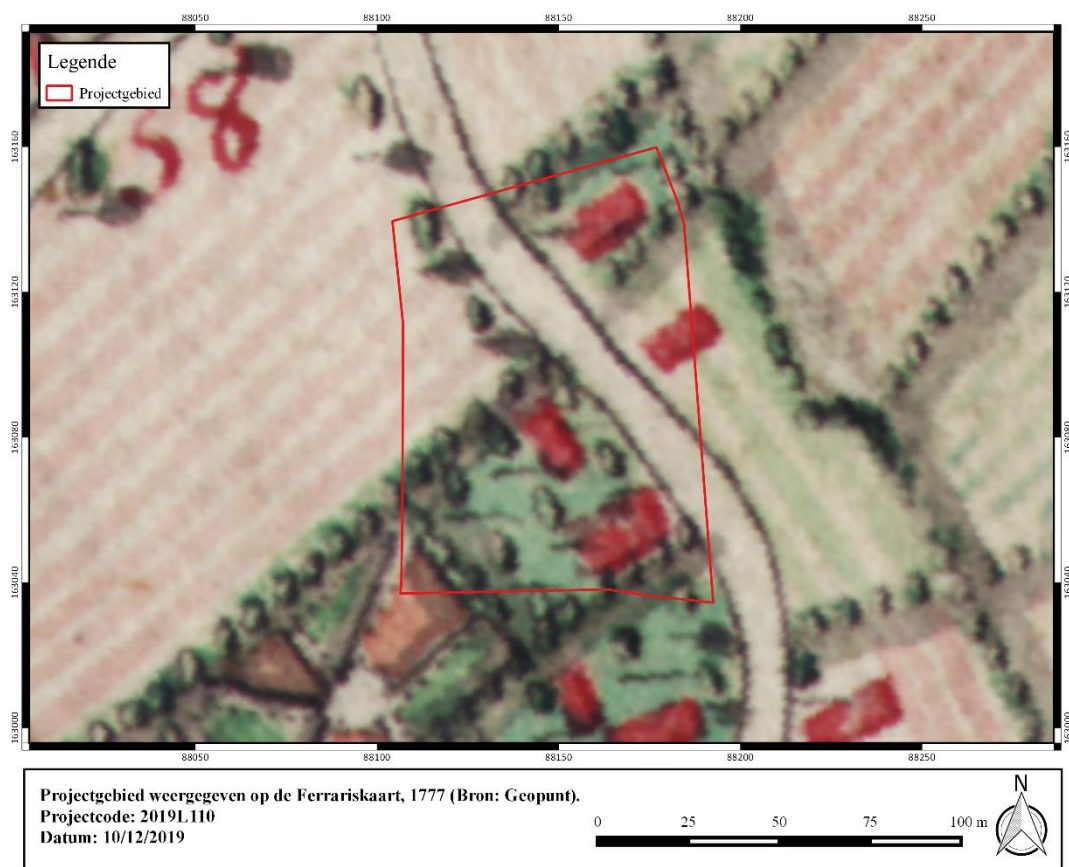
op de 19^e-eeuwse kaarten zijn ook op deze kaart weergegeven. De voetweg is niet langer weergegeven.

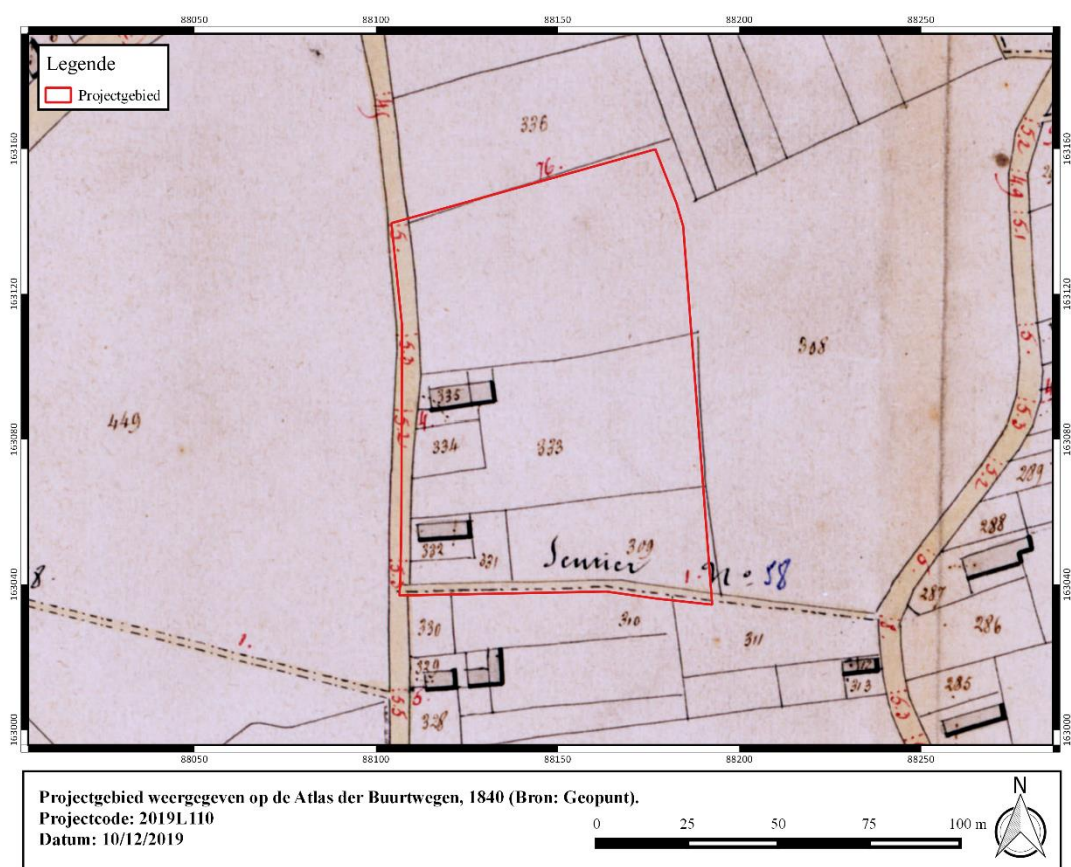
Figuur 17: Projectgebied weergegeven op de Villaret-kaart, 1745-1748 (Bron: Geopunt).

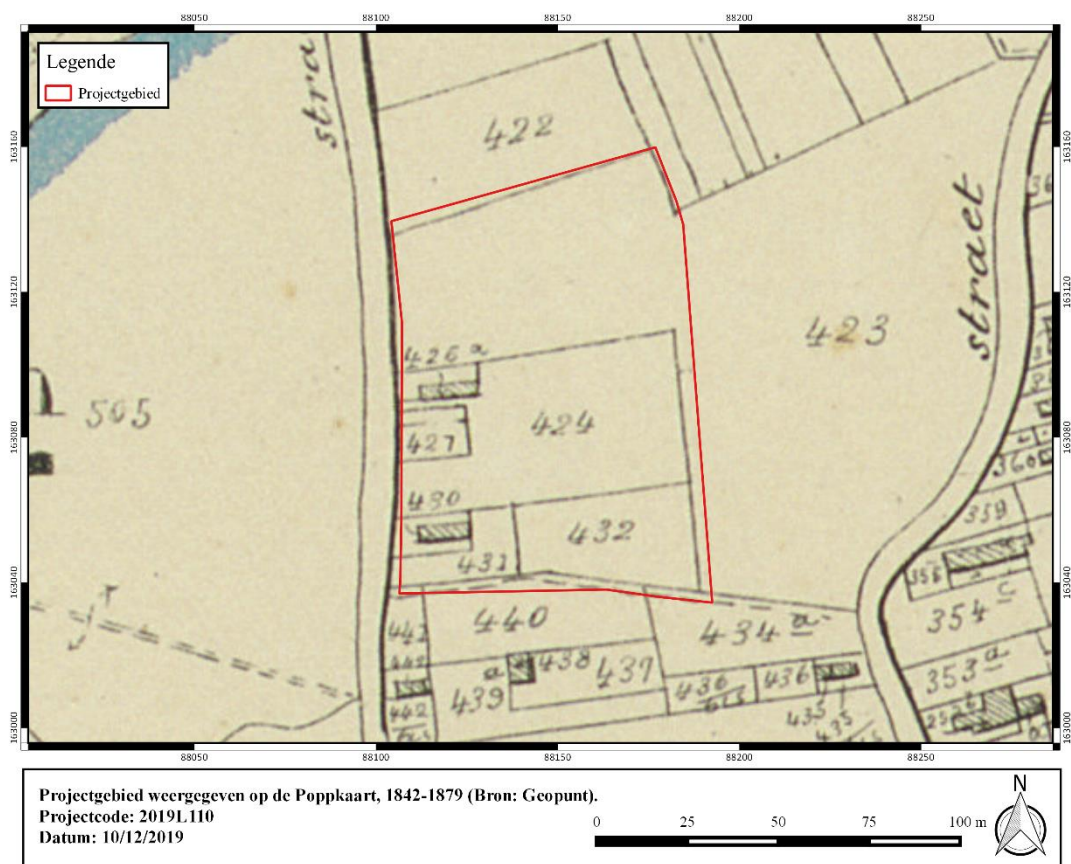
Figuur 18: Projectgebied en omgeving weergegeven op de Ferrariskaart, 1777 (Bron: Geopunt).

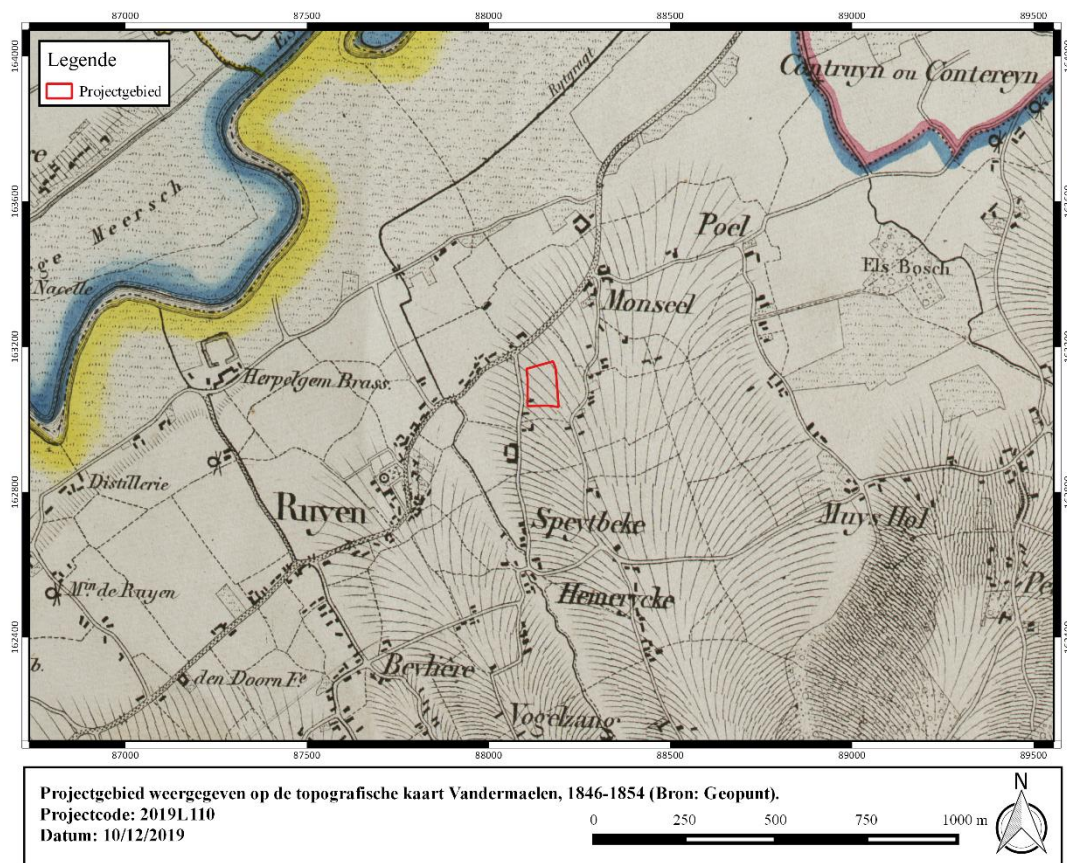
Figuur 19: Projectgebied weergegeven op de Ferrariskaart, 1777 (Bron: Geopunt).

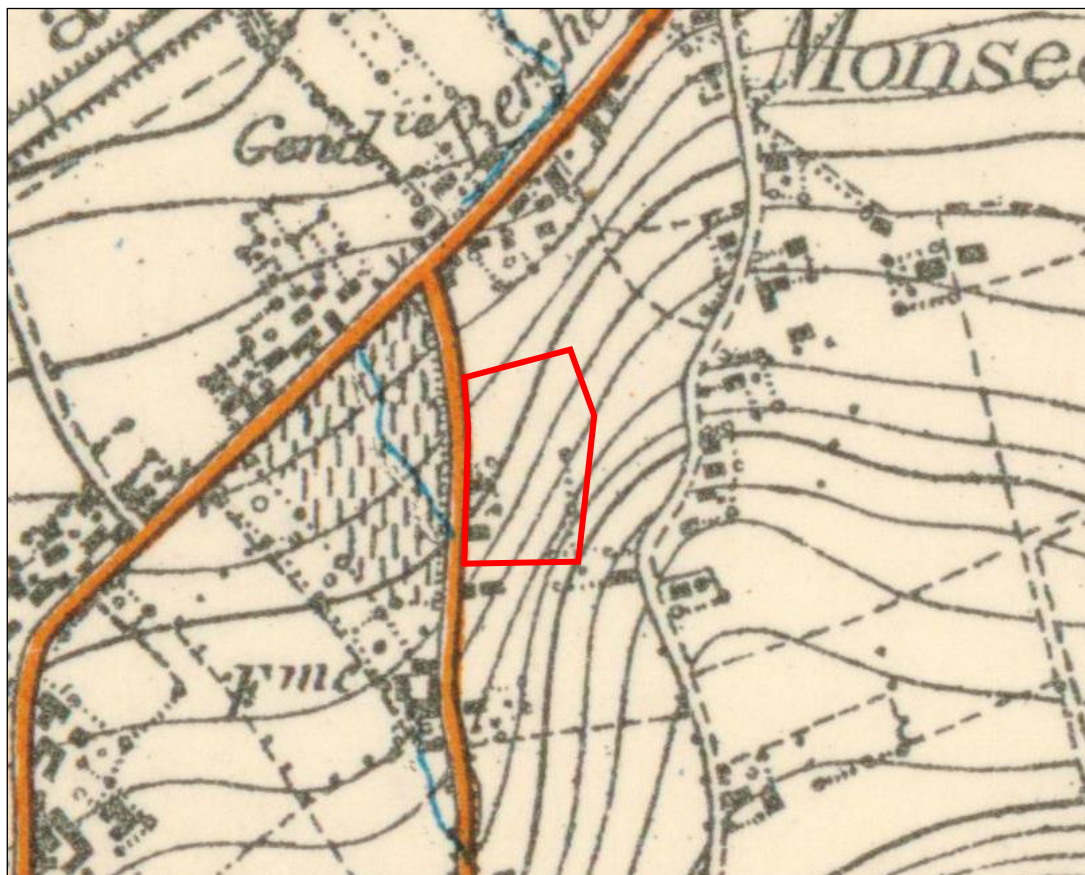
Figuur 20: Projectgebied weergegeven op de Atlas der Buurtwegen, 1840 (Bron: Geopunt).

Figuur 21: Projectgebied weergegeven op de Poppkaart, 1842-1879 (Bron: Geopunt).

Figuur 22: Projectgebied weergegeven op de Vandermaelenkaart, 1846-1854 (Bron: Geopunt).

Figuur 23: Projectgebied bij benadering weergegeven op de topografische kaart van 1910 (Bron: NGI Cartesius).

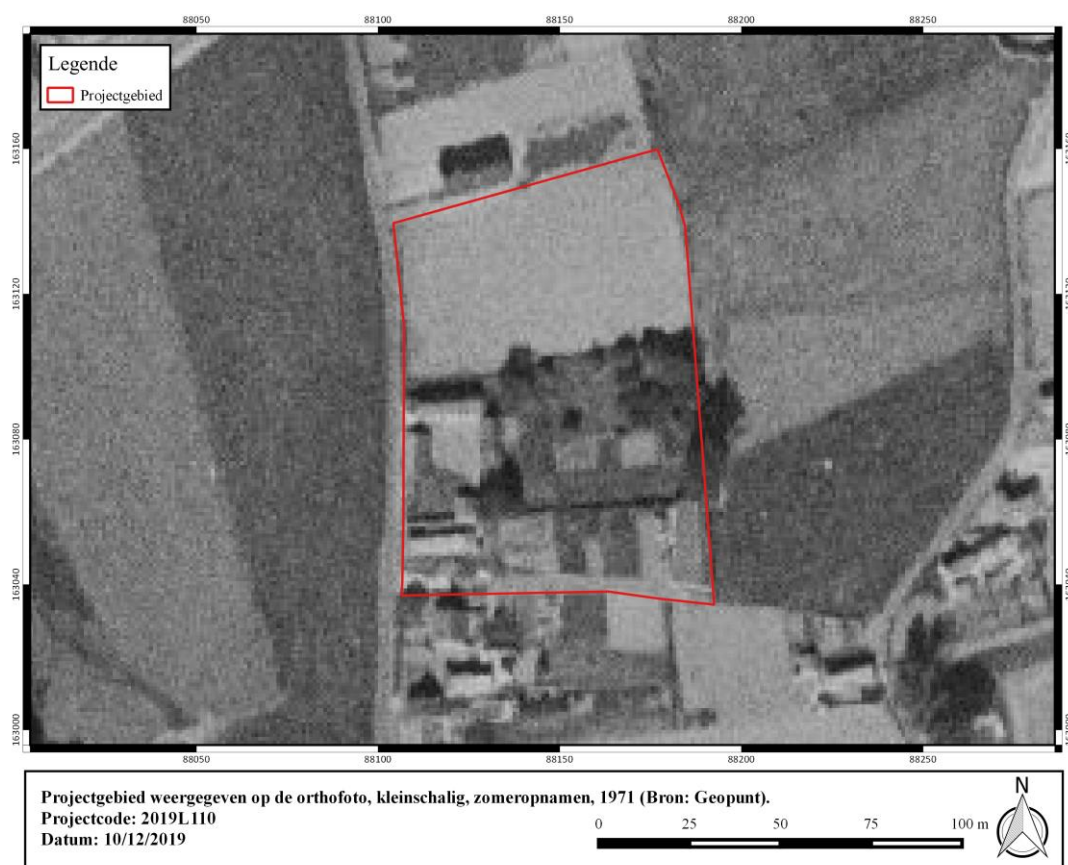
1.4.2.4 Huidige gebruik en verstoringen

Het projectgebied is doorheen de jaren op enkele luchtfoto's vastgelegd. De orthofotosequentie geeft een duidelijke evolutie weer in het bodemgebruik binnen de contour van het plangebied gedurende de laatste decennia.

De eerste beschikbare orthofoto dateert uit 1971. Op deze luchtfoto lijkt het plangebied deels als akkerland/weiland en deels als bebouwde zone in gebruik te zijn geweest. De bebouwing situeert zich in het zuiden en centrale gedeelte van de onderzoekzone. Deze toestand is waar te nemen vanaf de 19^e-eeuwse cartografische bronnen. In 2000 wordt de bestaande bebouwing, die zich centraal bevindt, uitgebreid met een noordelijk compartiment. Het noordelijk gelegen perceel werd in deze periode vermoedelijk deels tot het straatniveau afgegraven om een grote tuingeheel te creëren. In de tuinzone werden twee vijvers aangelegd. Vervolgens werd de tuin met bomen en een tuinmuur omzoomd. Het kleiner rechthoekig gebouw langsheen de Rijersstraat is tot op heden bewaard. In de periode tussen de orthofoto van 2000-2003 en 2008-2011 wordt het gebouw in het zuidwestelijk deel van het terrein gesloopt. In de plaats van dit gebouw wordt nieuwe verharding in steenslag aangelegd richting een gebouw in de zuidoostelijke hoek van het plangebied.

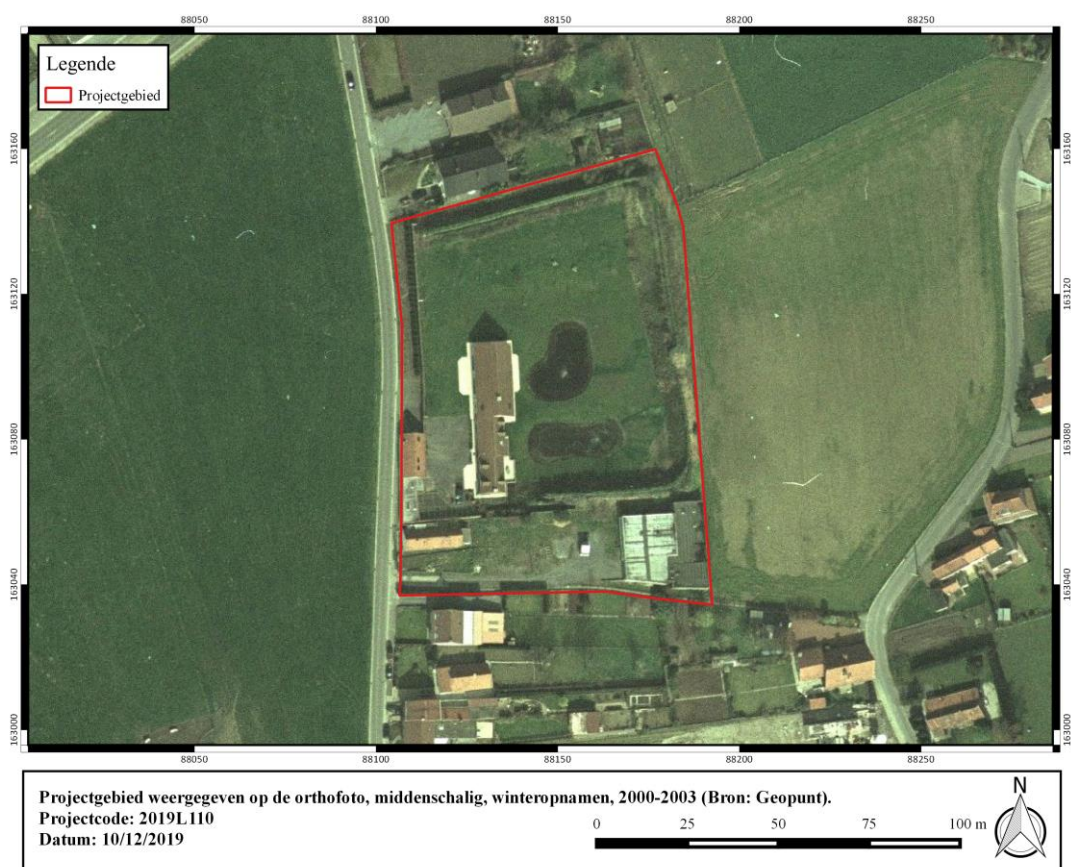
Figuur 24: Huidige toestand van het terrein (©Google Streetview).

Figuur 25: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1971 (Bron: Geopunt).

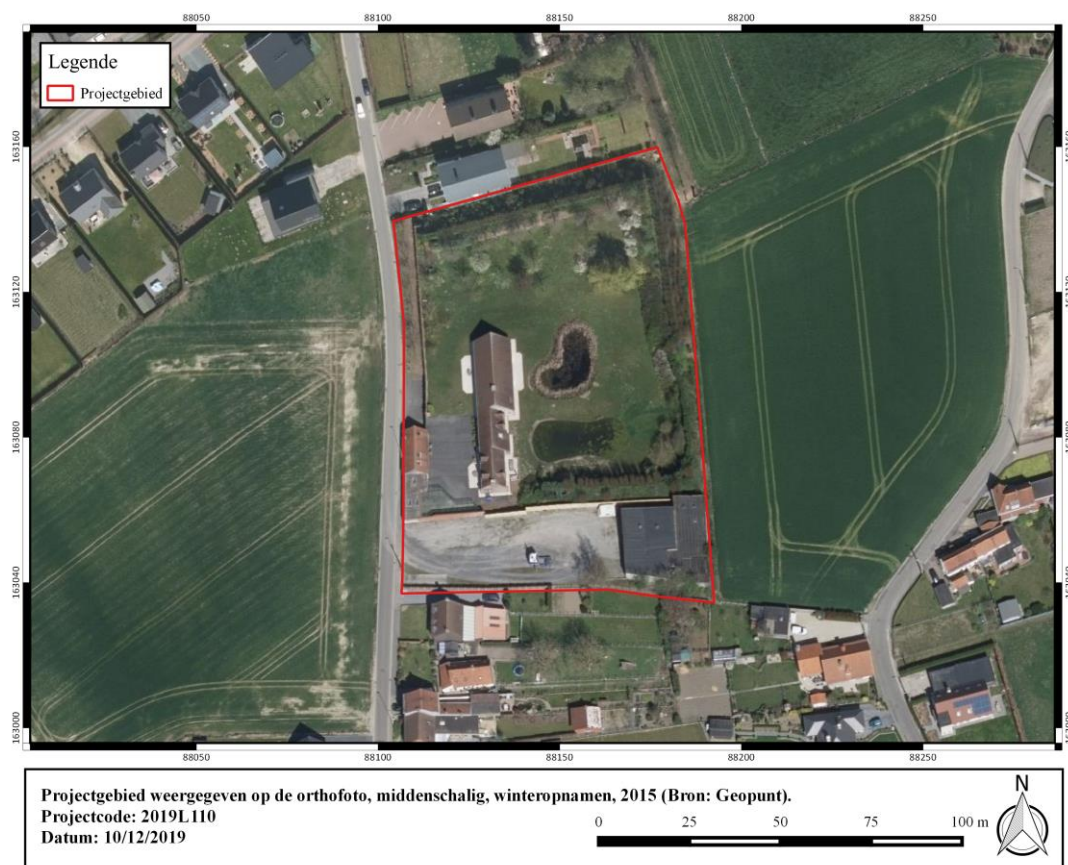
Figuur 26: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1979-1999 (Bron: Geopunt).

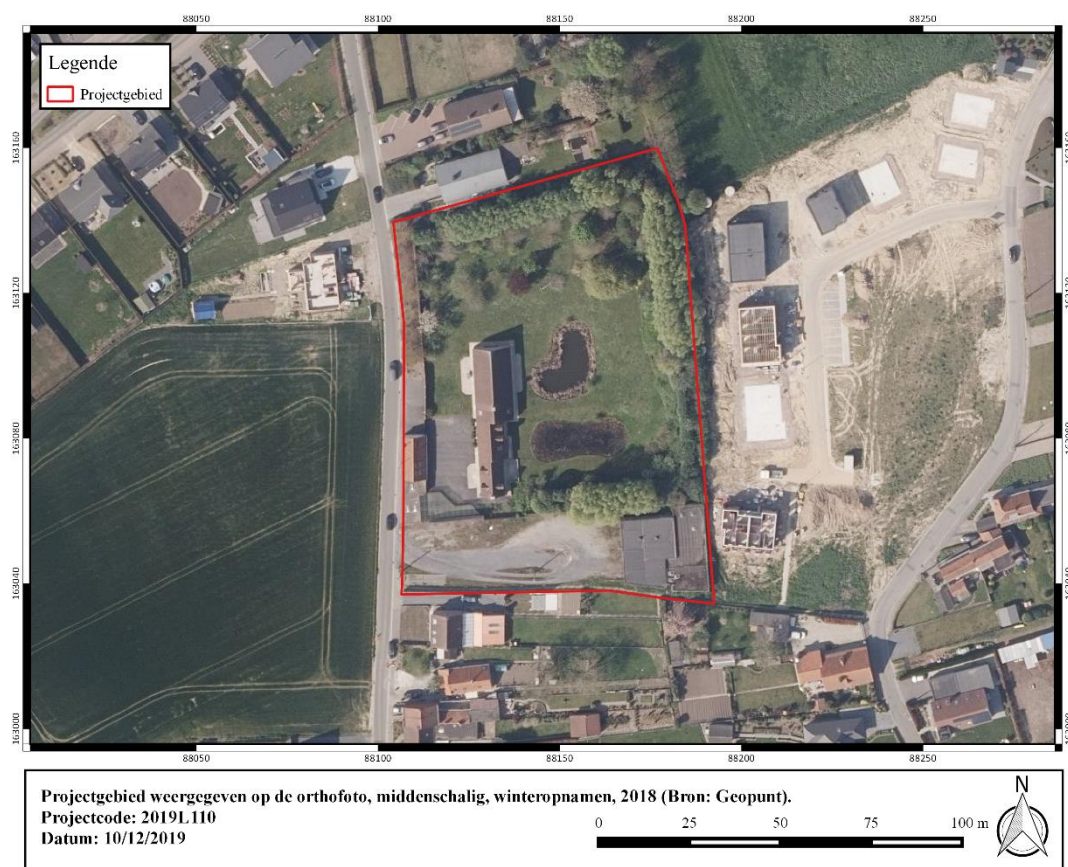
Figuur 27: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2000-2003 (Bron: Geopunt).

Figuur 28: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2008-2011 (Bron: Geopunt).

Figuur 29: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2015 (Bron: Geopunt).

Figuur 30: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2018 (Bron: Geopunt).

1.5 Synthese

De opdrachtgever plant de realisatie van een verkaveling met 16 loten aan de Rijersstraat te Ruien, deelgemeente van Kluisbergen. Het projectgebied is ca. 9200 m² groot en wordt heden ingenomen door een vrijstaande woning, garage met inrijlaan en met bomen omzoomde tuin. In de tuin bevinden zich 2 vijvers. De aanwezige infrastructuur wordt integraal gesloopt in het kader van de geplande werken.

Landschappelijk gezien bevindt Ruien zich aan de rechteroever van de Schelde, in de zandleemstreek, ten zuiden van de Vlaamse Vallei. Het terrein bevindt zich ter hoogte van de steilrand die de overgang vormt tussen de alluviale vlakte van de Schelde en het hoger gelegen plateau dat onderdeel vormt van een uitloper van de heuvelruggen van de Vlaamse Ardennen. Ten zuidoosten van het onderzoeksgebied bevindt zich de Kluisberg, een restheuvel. Direct ten westen van het onderzoeksgebied stroomt de gekanaliseerde Dorpsbeek. De locatie, op de rand van de brede vallei van de Schelde en een uitgesproken heuvel, moet een beduidende aantrekkingskracht gehad hebben op gemeenschappen jager-verzamelaars in de ruime omgeving. De Quartairgeologische kaart geeft ter hoogte van het onderzoeksgebied een profielopbouw weer van eolische afzettingen van het laat-Pleistoceen tot vroeg-Holocene die rusten op de Tertiaire sokkel. De bodemkaart geeft aan dat het sediment bestaat uit droge zandleem waarbij lokaal een goed bewaarde E-horizont aanwezig kan zijn. Op het lokaal hoogtemodel is echter te zien hoe het terrein vermoedelijk in het verleden is genivelleerd om het terrein bouwrijp te maken. Vermoedelijk is de centraal afgegraven grond aan de randen van het perceel als berm opgeworpen. De impact hiervan op het bodemarchief is ongekend. In de eerste plaats zal een landschappelijk bodemonderzoek de bodemopbouw en bewaringscondities dienen te evalueren.

Cartografische bronnen wijzen op een open en landelijk karakter van het onderzoeksgebied ten oosten van de dorpskern van Ruien die zich heeft ontwikkeld langs het tracé van de huidige Grote Herreweg. Op zowel de Villaretkaart als de Ferrariskaart wordt ter hoogte van het onderzoeksgebied bebouwing en akkerland afgebeeld. Vanwege het indicatieve karakter kan het plangebied enkel bij benadering gelokaliseerd worden. Het terrein bevindt zich vermoedelijk ten oosten van de aangeduide weg waarvan het verloop grosso modo overeenkomt met het verloop van de huidige Rijerstraat. Op het kaartmateriaal uit de 19^e eeuw is weinig evolutie inzake het landgebruik op te merken. Langs de straatzijde bevinden zich twee woningen. Op de orthofotosequentie is te zien hoe de huidige situatie pas herkenbaar is vanaf het luchtbeeld van 2000-2003. Op oudere luchtbeelden is de situatie zoals ze wordt weergegeven op de 19^e-eeuwse kaarten te zien. De impact van de verschillende bouwwerken, nivellering en het uitgraven van de vijvers is op heden ongekend.

Binnen de grenzen van het onderzoeksgebied zijn geen archeologische waarden gekend. Op het perceel dat in het oosten grenst aan het huidige onderzoeksgebied werd in 2015 een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd. Tijdens dit proefsleuvenonderzoek werden enkele postmiddeleeuwse tot relatief recente sporen onderzocht waar geen verder gevolg aan werd gegeven. Hetgeen mogelijk indicatief kan zijn voor het huidige onderzoeksgebied zijn de bodemkundige waarnemingen tijdens dit onderzoek. In de bodemprofielen werden namelijk geen resten van bodemvorming waargenomen. Vermoedelijk is dit volledig gehomogeniseerd ten gevolge van landbewerking in het verleden⁵. Een 500-tal meter ten oosten van het onderzoeksgebied, op het Weichseliaan rivierrand, is op het kaartblad een cluster vindplaatsen aangeduid. Bij een proefsleuvenonderzoek aan de Avelgemstraat werden naast

⁵ Van Der Dooren L., 2015, Archeologische prospectie met ingreep in de bodem Kluisbergen-Vuntestraat, BAAC Vlaanderen-rapport 146, pp. 44

postmiddeleeuwse en subrecente grachten en kuilen indicaties waargenomen voor menselijke aanwezigheid tijdens de steentijden en metaaltijden (CAI 159316). Deze aanwezigheid tijdens de steentijden en de metaaltijden in de vallei van de Schelde wordt bevestigd door het aanpalende onderzoek op de site 'Rosalinde'. De resultaten van dit onderzoek zijn nog steeds in uitwerking. De vlakdekkende opgraving bracht een kamp uit het finaal paleolithicum aan het licht en nederzettingssporen uit de metaaltijden en romeinse periode. Recent onderzoek op een aanpalend perceel heeft aangetoond dat de nederzettingssporen uit de metaaltijden doorlopen.

Vondstmateriaal uit het paleolithicum werd eveneens aangetroffen ten zuiden van het onderzoeksgebied, op de Kluisberg. Bij een toevalsvondst en daaropvolgend onderzoek werd lithisch materiaal uit het midden-paleolithicum en mesolithicum gerecupereerd. Tevens maakt de CAI melding van een nederzettingssporen uit het neolithicum en romeinse periode en funeraire resten uit de bronstijd. Ook ten noordoosten van het huidige onderzoeksgebied, aan de Molenstraat, op lager gelegen terrein in de alluviale vlakte zijn bij een proefsleuvenonderzoek in 2015 indicatoren aan het licht gekomen voor menselijke aanwezigheid tijdens de steentijden, metaaltijden en romeinse periode. Hier kan niet zozeer gesproken worden van nederzettingssporen, eerder verspit vondstmateriaal en enkele off-site relicten die desalniettemin wijzen op bewoning vanaf de metaaltijden en aanwezigheid tijdens de steentijden (CAI 215572).

Een twee cluster significante waarnemingen en indicatoren op het kaartblad van de CAI situeert zich te Kerkhove, ter hoogte van een uitgesproken donk in de Schelde. Bij meerdere onderzoekscampagnes sinds de jaren '70 zijn resten aan het licht gekomen die wijzen op een significante menselijke aanwezigheid tijdens het mesolithicum. Enkele kuilen en gerecupereerde artefacten wijzen eveneens op aanwezigheid of mogelijk zelfs bewoning in de omgeving tijdens het neolithicum. Naast resten van menselijke aanwezigheid in de steentijden werden resten van quasi continue bewoning vanaf de metaaltijden vastgesteld. Ook moet opgemerkt worden dat delen van de omgeving in de late Romeinse periode en Merovingische periode werden ingericht als funeraire ruimte (CAI70895). Tijdens werkzaamheden aan de sluis werd zowel de menselijke aanwezigheid tijdens het mesolithicum, metaaltijden en Romeinse periode bevestigd (CAI 70627). Naar aanleiding van de inrichting van een nieuwe sluis op de Schelde werd in de periode 2015-2019 een grootschalig, multidisciplinair onderzoek op poten gezet. Hierbij werden de resten van een low-density, mesolithische wetlandsite in kaart gebracht evenals resten van Romeinse infrastructuur. De resultaten van dit onderzoek zijn echter nog in uitwerking.

De gekende archeologische waarden wijzen op een quasi doorlopende menselijke aanwezigheid in de ruime omgeving van het onderzoeksgebied sinds het paleolithicum. De gekende sites bevinden zich zowel in de riviervallei als op de hoger gelegen restheuvels in de omgeving. De locatie van het huidige onderzoeksgebied, op de overgang van deze twee landschapselementen, moet zowel interessant geweest zijn voor groepen jager-verzamelaars als vroege landbouwers.

Op basis van het bureauonderzoek kan gesteld worden dat er een significante verwachting is inzake de aanwezigheid van archeologisch erfgoed ter hoogte van het onderzoeksgebied. Het samenspel van landschappelijke factoren en gekende waarden indiceren een trefkans inzake artefactensites en resten van bewoning, bewerking en begraving vanaf het neolithicum tot op heden. De beschikbare gegevens laten echter niet toe om reeds de impact van de geplande werken op het bodemarchief te bepalen. Hiervoor zijn objectieve terreinwaarnemingen noodzakelijk. In de eerste plaats moet een landschappelijk bodemonderzoek de bodemopbouw en bewaringscondities bepalen. Het lokale hoogtemodel suggereert immers een genivelleerd en gedeeltelijk afgegraven terrein. Mogelijk is het bodemarchief dermate verstoord dat verder onderzoek, in eender welke vorm, niet langer zinvol kan zijn. Blijkt daarentegen dat

bodemhorizonten die indicatief kunnen zijn voor betere bewaringscondities m.b.t. artefactensites, dan dienen deze bemonsterd te worden in een verkennend grid. In het geval van een positieve staalname dient dit onderzoek aangevuld te worden met een waarderende stap en eventueel proefputten. Met betrekking tot resten van bewoning of begraving bestaand uit bodemsporen is een proefsleuvenonderzoek de meest geschikte onderzoeksmethode.

2 Bibliografie

INVENTARIS ONROEREND ERFGOED 2019: *Ruien* [online],
<https://inventaris.onroenderfgoed.be/themas/13447> (geraadpleegd op 10 december 2019).

AGIV

DOV Vlaanderen

Geoportaal

Geopunt

NGI Cartesius

VAN RANST, E. & SYS, C. 2000. Eenduidige legende voor de digitale bodemkaart van Vlaanderen. Universiteit Gent.

